

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**DOMÁCÍ ZVÍŘATA V PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ
ŠKOLY**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kristýna Vejskalová

Předškolní a mimoškolní pedagogika, obor Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Mgr. Pavla Sovová, Ph.D.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 6. 4. 2014.

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala za pomoc, ochotu, cenné rady a připomínky vedoucí práce Mgr. Pavle Sovové, Ph.D. Dále své rodině a příteli za podporu a porozumění nejen při psaní bakalářské práce. V neposlední řadě také celému personálu Mateřské školy Rybička v Praze a všem, kteří se vyplněním dotazníku zapojili do průzkumu k této bakalářské práci.

Obsah

Úvod.....	6
Teoretická část.....	8
1 Vztah dětí předškolního věku ke zvířatům.....	9
1.1 Předškolní věk.....	9
1.2 Význam zvířat ve výchově předškolních dětí.....	10
2 Prostředí mateřské školy.....	13
3 Možnosti naplnění cílů Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání pomocí zvířat.....	15
4 Zvířata v mateřské škole.....	19
4.1 Historie chovu zvířectva v českém školství.....	19
4.2 Zvířata v současné mateřské škole.....	19
5 Chov zvířat.....	22
5.1 Základy chovu zvířat.....	22
5.2 Druhy domácích zvířat vhodné k chovu v mateřské škole.....	23
5.3 Způsoby držení zvířat.....	29
6 Problémové aspekty chovu zvířat v mateřské škole.....	31
6.1 Výběr vhodného druhu zvířete pro chov v mateřské škole.....	31
6.2 Financování chovu.....	33
6.3 Alergie.....	33
6.4 Fobie.....	35

6.5 Legislativa.....	36
6.6 Úhyn zvířete.....	38
Praktická část.....	40
7 Cíle výzkumu.....	41
8 Použité metody výzkumu.....	41
9 Průběh výzkumu.....	42
10 Výsledky výzkumu.....	43
10.1 Interpretace výsledků dotazníkového šetření.....	43
10.2 Zajímavé odpovědi z dotazníkového šetření.....	58
10.3 Interview s ředitelkou Mateřské školy Rybička.....	59
10.4 Shrnutí výsledků výzkumu.....	68
11 Doporučení pro praxi.....	70
Závěr.....	71
Seznam použité literatury a pramenů.....	73
Resumé.....	76
Summary.....	76
Seznam obrázků.....	77
Seznam grafů.....	77
Seznam příloh.....	79
Přílohy.....	80

Úvod

Láska k dětem a láska ke zvířatům. To jsou dva hlavní důvody, které mě přiměly zvolit si téma Domácí zvířata v prostředí mateřské školy pro svou závěrečnou práci. Zvířata nás v našem životě doprovázejí od nepaměti. Je prokázáno mnoho pozitivních vlivů zvířete na člověka. V současné době, kdy dochází k velkému odcizení člověka od přírody, považuji za důležité hledat možnosti, které nám pomohou nalézt cestu zpět k přirozenému propojení člověka s přírodou. Vzhledem k tomu, že za naši budoucnost považuji právě děti, je nutné u nich budovat správné hodnoty a postoje již od nejútlejšího věku. Cílem mé bakalářské práce je zmapovat základní otázky týkající se přítomnosti domácích zvířat v mateřské škole. Dále bych ráda tuto bakalářskou práci pojala i jako určitou osvětu, která by mohla upozornit na možnost přítomnosti zvířete v mateřských školách, což přináší mnoho užitku, ale také různá úskalí, na která je potřeba upozornit. I to považuji za cíl své bakalářské práce.

Při studiu dostupných zdrojů týkajících se přítomnosti domácích zvířat v prostředí mateřské školy jsem získala pocit, že problematice domácích zvířat v tomto prostředí není v České republice věnována přílišná pozornost. Oproti tomu chovatelství na základních školách považuji za poměrně rozšířené a hojně využívané. O chovatelství na prvním stupni se mimo jiných zmiňuje např. doc. PaedDr. Ladislav Podroužek, Ph.D. nebo Ing. Štěpánka Chmelová, Ph.D. Většina poznatků, které tito autoři zmiňují, je dle mého názoru dobře využitelná i v prostředí mateřských škol.

Využití zvířat v prostředí mateřských škol se věnuje PhDr. Kateřina Jančaříková, Ph.D., působící na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Její publikace tvořily jedny z hlavních pramenů při psaní této bakalářské práce. Dále se tomuto tématu věnuje např. Jana Bravencová, která s PhDr. Kateřinou Jančaříkovou Ph.D. spolupracuje. Vztahem dětí a zvířat se zabývala Bc. Helena Skládaná ve své bakalářské práci Vztah dětí ke zvířatům. Univerzita Karlova v Praze, Katedra speciální pedagogiky, aktuálně nabízí kurz, akreditovaný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, s názvem Potenciál zooasistencí v pedagogické praxi, jehož lektorkou je výše zmiňovaná PhDr. Kateřina Jančaříková, Ph.D. Věřím, že v současné době je toto téma velice aktuální a v budoucnu by mohla být přítomnost zvířat v mateřských školách stejně běžná jako na školách základních.

V teoretické části bakalářské práce se zabývám základními aspekty přítomnosti domácích zvířat v mateřské škole a seznamuji čtenáře s pojmy, které jsou pro tuto problematiku důležité. První kapitola se věnuje vztahu dětí předškolního věku ke zvířatům. Je zde charakterizován předškolní věk a význam zvířat ve výchově dětí předškolního věku. V druhé kapitole se zabývám pojmem prostředí mateřské školy. Najdeme zde stručnou charakteristiku tohoto prostředí a především jeho specifika, která mohou mít na přítomnost domácích zvířat vliv. Kapitola třetí pojednává o Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání a o možnostech jeho propojení s přítomností zvířat v mateřské škole. V kapitole čtvrté se věnuji historii chovu zvířat v českém školství a domácím zvířatům v současné mateřské škole. Kapitola pátá pojednává o chovu domácích zvířat. Ten jsem vybrala jako nejméně běžnou formu přítomnosti zvířete v mateřské škole, a proto jí věnuji zvýšenou pozornost. Nalezneme zde informace o chovu domácích zvířat a stručnou charakteristiku vybraných druhů zvířat, která považuji za vhodná k chovu v mateřské škole. Poslední, šestá, kapitola teoretické části bakalářské práce pojednává o možných úskalích, která mohou přítomnost zvířete v mateřské škole komplikovat.

Praktická část bakalářské práce je výzkumná. Pomocí výzkumu jsem se pokusila získat odpovědi na své otázky týkající se chovu zvířat v prostředí mateřské školy. Mým cílem bylo především zjistit, zda se v českých mateřských školách domácí zvířata chovají, jaké jsou názory učitelek na tuto problematiku, získat základní informace o péči, která je těmto zvířatům věnována, a zjistit, zda jsou zvířata využívána ve vzdělávacím procesu.

Využila jsem dvě výzkumné metody, a to dotazníkové šetření a interview. Dotazníky byly určeny pro učitelky a učitele mateřských škol. Interview bylo vedeno s Mgr. Petrou Černou, ředitelkou mateřské školy, která má s přítomností zvířat v prostředí mateřské školy zkušenosti. Cílem rozhovoru bylo především získat konkrétnější a osobnější zkušenosti s chovem zvířat v mateřské škole.

Teoretická část

1 Vztah dětí předškolního věku ke zvířatům

Abychom mohli mluvit o vztahu mezi předškolními dětmi a zvířaty, je důležité si uvědomit, čím je tento věk charakteristický, a seznámit se s některými z jeho vývojových zvláštností.

1.1 Předškolní věk

Vágnerová (2000, s. 120) vymezuje jako předškolní věk období života člověka mezi 3-6 lety. Dále však upozorňuje, že předškolní věk nelze omezit pouze věkem fyzickým. Musí být totiž přihlíženo k sociální vyspělosti, a také k době nástupu do školy. (Vágnerová, 2000, s. 120) Předškolní věk je významným obdobím v životě člověka, během kterého dochází k celé řadě důležitých změn. Předškolní dítě se vyvíjí v mnoha oblastech, např. v oblasti kognitivní, emocionální, dochází k vývoji v oblasti sociální apod. (Langmajer, Krejčířová, 2006)

Vágnerová (2000, s. 120) dále uvádí, že pro předškolní věk je charakteristické postupné odpoutávání od rodiny a dochází k většímu zájmu dětí o kontakt s vrstevníky. Stejně tak popisuje Matějček (1996, s. 48) předškolní věk jako období, kdy dochází k překročení kruhu rodinného a vlastního já a přichází objevování a navazování vztahů k druhým lidem včetně vrstevníků. V předškolním věku tedy dochází k tvorbě nových vztahů, a pokud je tento fakt podpořen nástupem do mateřské školy, je ještě výraznější. (Matějček, 1996, s. 48)

Kognitivní schopnosti předškolních dětí popisuje Vágnerová následovně: „*Poznávání se v tomto věku projevuje především v zaměřenosti na nejbližší svět a pravidla, která v něm platí. Takové myšlení je málo flexibilní, nepřesné a prelogické...*“ (Vágnerová, 2000, s. 102)

V předškolním období je hra hlavní činností dítěte. Proto je toto období často nazýváno obdobím hry. (Langmajer, Krejčířová 2006, s. 100) Za hru potom považujeme takovou činnost, která je vykonávána dobrovolně, podle určitých pravidel a odehrává se ve fiktivní rovině. Důležitou roli hraje také fantazie. Té Vágnerová přikládá tzv. harmonizující

význam a upozorňuje na její důležité postavení z hlediska vyrovnání citové a rozumové složky. (Vágnerová, 2000, s. 120)

Můžeme tedy říci, že předškolní věk je obdobím velkých změn a obdobím, kdy dochází k výraznému rozvoji dítěte.

1.2 Význam zvířat ve výchově předškolních dětí

Vzhledem k tomu, že předškolní období života je svým způsobem specifické předpokládám, že i vztah, který vzniká mezi dětmi v tomto období a zvířaty, bude nějakým způsobem výjimečný. V následující kapitole se tedy pokusím tento vztah charakterizovat a upozornit na význam zvířat ve výchově dětí předškolního věku.

„...děti by se měly se zvířaty seznamovat, měly by je poznávat, a pokud je to možné, měly by s nimi žít, tj. mít je ve své blízkosti, v domácnosti, nebo alespoň na chatě, chalupě, u babičky nebo kdekoli jinde, kam občas přijíždějí.“ (Matějíček, 1996, s. 114)

Děti předškolního věku obvykle reagují na přítomnost zvířete bezprostředně a jsou schopny vyjádřit svou náklonnost k němu přirozeně. Kontakt s živým tvorem ovlivňuje život, ale i vývoj dítěte ve všech směrech. Pro dítě se může stát zvíře nejlepším přítelem, zpovědníkem, společníkem k různorodým aktivitám, ale i zajímavou sondou do světa zvířat.

Zdeněk Matějíček (1996, s. 118) poukazuje na to, že moderní dětská psychologie nám říká, že zvíře může být prostředkem k povzbuzení duševního vývoje dítěte správným směrem, k utváření vhodných postojů a potlačování těch nežádoucích. Upozorňuje také na možnosti využití zvířat při léčbě duševních poruch a potíží. Volker Záhme (2005, s. 110) hovoří o možnostech využití živého tvora při odstraňování emočních zábran.

Pro děti předškolního věku se zvířata mohou stát “živými hračkami“. V tomto věku však také objevují, že živý tvor je jedinečný a osobitý. Toto Matějíček demonstruje na příkladu, kdy děti předškolního věku rozlišují chování k živému tvoru a k jeho napodobenině v podobě hračky. (Matějíček, 1996, s. 118)

K navázání vztahu mezi živým tvorem a dítětem však nemusí docházet jen u zvířat domácích, popřípadě užitkových, ale i u zvířat volně žijících. Děti se rády věnují

pozorování hmyzu, žížal apod. Důležité je u dětí budovat určitý respekt k těm zvířatům, která by je mohla nějakým způsobem ohrozit. Nemusí se jednat pouze o zvířata odstrašující svou velikostí, ale i volně se toulající psi a další zvířata, která se mohou stát zdrojem nebezpečí (např. hrozbou přenosu onemocnění, infekce apod.). (Zähme 2005, s. 110)

Zdeněk Matějček (1996, s. 16) sestavil žebříček domácích zvířat s ohledem na to, co zvíře dítěti přináší a jaký vliv může mít na jeho vývoj.

- Na nejnižší příčku umístil zvířata, která nejsou schopna s člověkem navázat vztah, ale jejich život a projevy jsou pro děti zároveň zajímavé. Není nám však umožněno pozorovat tato zvířata z blízka a manipulovat s nimi. Za typické představitele této skupiny Matějček označuje **akvarijní ryby**.
- Druhý stupeň tvoří zvířata, která také nenavazují s člověkem blízký vztah, děti je ale mohou pozorovat z bezprostřední blízkosti. Děti s nimi mohou manipulovat, kontakt s nimi však není příliš intenzivní a intimní. Za prototyp této skupiny označuje **želvy**.
- Třetí stupeň zahrnuje zvířata, jejichž projevy jsou zajímavé a lehce zjevné. Zvířata na třetím stupni se projevují i zvuky. Tato zvířata již dovedou navázat vztah se svým chovatelem. Jako příklad Matějček uvádí **ptáky** chované v kleci.
- Čtvrtý stupeň tvoří malí savci, např. hlodavci či zajícovití. S těmito zvířaty je možné navázat bližší vztah, mazlit se s nimi a hladit je. Zvířata na čtvrtém stupni navazují se svým majitelem vztah, jsou schopna rozeznat známé a neznámé tváře. Typickými představiteli této skupiny mohou být **morčata, křečci, křečící** apod.
- Na dalším stupni se nacházejí **kočky**. S majitelem navazují blízký vztah, péče člověka je jim příjemná, mohou se stát zdrojem nekončící zábavy.
- Na nejvyšší příčce se nachází **pes**. Jako jeho největší přednosti vyjmenovává Matějček věrnost a oddanost svému pánu.

Volker Zähme (2005, s. 112) sestavil soupis věcí, které by měly zažít děti předškolního věku, které vyrůstají s domácími zvířaty. Podle něj by děti měly:

- *„Zažít náklonnost ze strany zvířete*
- *Znát nejdůležitější potřeby zvířat*
- *Vědět, co jim jejich zvíře chce sdělit*
- *Umět samy vykonávat dohodnutou část péče o zvíře*
- *Umět pociťovat stud při zanedbání zvířete*
- *Tušit, že existují rozdíly mezi náklonností ze strany zvířete a ze strany jiného člověka*
- *Umět vést “odborné rozhovory“ s jinými dětskými chovateli*
- *Alespoň jednou pociťit hrdost na úspěšnou péči a intenzivní pozornost z ní vyplývající (např. trénování nějakého dovedného kousku).“*

(Zähme, 2005, s. 112)

Věřím, že většinu z těchto zážitků, které Zähme vyjmenoval, mohou zažít i děti, které žádné domácí zvíře nevlastní, ale setkávají se s ním v mateřské škole.

2 Prostředí mateřské školy

Vzhledem k tomu, že ve své bakalářské práci pracuji s pojmem prostředí mateřské školy, je důležité vysvětlit, co tento pojem znamená, čím je toto prostředí specifické a charakteristické. V pedagogickém slovníku je mateřská škola charakterizována následovně: „*Mateřská škola je školské zařízení navazující na výchovu dětí v rodině a v součinnosti s ní zajišťující všestrannou péči dětem zpravidla od 3 do 6 let...*“ (Průcha a spol., 2003, s. 118)

Mateřská škola je tedy určena pro děti předškolního věku a měla by být tomuto účelu přizpůsobena. Kromě podmínek, které jsou stanovené příslušnými právními normami, nalezneme podrobnější popis prostředí mateřské školy v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Podrobný popis tohoto prostředí nalezneme ve věcných podmínkách předškolního vzdělávání. Zde jsou udány podmínky, za kterých je materiální zabezpečení vyhovující. Vyjmenovány jsou následující podmínky:

- Dostatečně velké prostory, vhodné prostorové uspořádání.
- Zařízení (např. dětský nábytek, lůžka...) jsou přizpůsobena antropometrickým požadavkům dětí, jsou bezpečné, statické, zdravotně nezávadné a v odpovídajícím počtu.
- Hračky, pomůcky, náčiní apod. odpovídá počtu dětí, jejich věku a je průběžně obnovováno.
- Hračky, pomůcky, náčiní apod. jsou vystaveny tak, aby byly pro děti dostupné, a jsou stanoveny podmínky jejich využívání.
- Děti se podílejí na výzdobě interiéru školy, rodiče i děti mají možnost shlédnout výtvary dětí.
- Na mateřskou školu navazuje zahrada či hřiště vhodně vybavené a uzpůsobené různorodým aktivitám.

- Všechny (vnitřní i vnější) prostory mateřské školy odpovídají hygienickým normám a platným předpisům.

Dále jsou zde mimo jiné vyjmenovány psychosociální podmínky. Mezi něž patří např.:

- Děti a dospělí se cítí v mateřské škole dobře, spokojeně a bezpečně.
- Pedagogové respektují potřeby dětí.
- Rovné postavení dětí.
- Ve vztahu mezi dětmi, ale i mezi dětmi a dospělými panuje vzájemná důvěra.
- Pedagog se vyhýbá negativním slovním komentářům, děti podporuje.

(Smolíková, 2004, s. 32-33)

Mateřskou školu tedy považuji za budovu s přiléhající zahradou (popř. hřištěm), která je uzpůsobena věku a individuálním potřebám dětí, které ji navštěvují. Zaměstnanci školy jsou schopni pružně reagovat na potřeby dětí a zařízení, ale i svůj přístup přizpůsobovat dětem. Škola by pro děti měla být místem, kde se cítí příjemně a vědí, že jsou zde v bezpečí. Pro toto prostředí je specifická nutnost dodržovat právní normy a hygienické požadavky. Prostředí mateřské školy musí být vždy uzpůsobeno nejlepším zájmům dětí.

3 Možnosti naplnění cílů Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání pomocí zvířat

Vzhledem k tomu, že bakalářská práce se zabývá přítomností zvířete v prostředí mateřské školy, musíme vzít v potaz i nejdůležitější kurikulární dokument, který nám přináší rámec a především cíle předškolního vzdělávání. V následující kapitole bych ráda upozornila na možnost naplnění některých vzdělávacích cílů uvedených v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) za pomoci přítomnosti zvířete v mateřské škole.

RVP PV je kurikulární dokument státní úrovně. Udává závazný rámec pro předškolní vzdělávání. Na školní úrovni na RVP PV poté navazuje školní vzdělávací program, podle kterého se uskutečňuje vzdělávání na konkrétních školách.

V RVP PV jsou vymezeny hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. RVP PV je závazný pro pedagogy, ale i pro zřizovatele vzdělávacích institucí.

RVP PV jasně udává úkol institucionálního předškolního vzdělávání: *„Úkolem...je doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má smysluplně obohacovat denní program dítěte v průběhu předškolních let a poskytovat odbornou péči... Předškolní vzdělávání má usnadňovat jeho další životní i vzdělávací cestu. Jeho úkolem je proto rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané.“* (Smolíková, 2004, s. 7)

RVP PV dále udává systém vzdělávacích cílů. Cíle jsou rozděleny do 4 kategorií, a to na cíle v podobě záměrů a cíle v podobě výstupů. Tyto cíle jsou na dvou úrovních, a to na úrovni obecné a dále pak na úrovni oblastní. Konkrétně se tedy jedná o:

- Rámcové cíle

- Klíčové kompetence
- Dílčí cíle v konkrétních oblastech
- Dílčí výstupy (dílčí poznatky, dovednosti, hodnoty a postoje v konkrétních oblastech)

Rámcové cíle jsou udány jako:

- Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznávání
- Osvojení hodnot
- Získání osobnostních postojů

(Smolíková, 2004, s. 12)

Rámcové cíle jsou poté vyjádřeny jako výstupy, a to v podobě klíčových kompetencí. V oblastní úrovni jsou formulovány jako dílčí cíle v konkrétních oblastech (v oblasti biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální).

Rámcové cíle

Pokud se jedná o naplnění rámcových cílů, můžeme jejich propojení s přítomností zvířete v mateřské škole pojmut takto:

- Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznávání – Při každém kontaktu dítěte se zvířetem dochází k jeho rozvoji. Ať už se jedná o rozvoj myšlení, pozorovacích schopností, motoriky nebo např. citových schopností. Při kontaktu se zvířetem dítě získává nové poznatky a zkušenosti a poznává svět zvířat. Dítě může přirozeně a neřízeně zkoumat, co ho zajímá.
- Osvojení hodnot - Pokud je dítě správně vedeno, dochází k přirozenému osvojování hodnot při kontaktu se zvířetem. Péče o zvíře s sebou nese zodpovědnost a především povinnosti, které není možné odložit na později. Přichází tak automatické tvoření žebříčku hodnot, dítě si uvědomuje, co je důležité a co méně důležité. Pokud je kontakt, popř. i péče o zvíře dlouhodobější, dle mého názoru

dojde k určitému zvnitřnění hodnot, aniž by si to dítě uvědomilo. Mluvit můžeme především o zodpovědnosti a úctě k živému tvoru, ale i určité pracovitosti.

- Získání osobnostních postojů – Postoje jsou na rozdíl od hodnot osobnostnějšího rázu. Při kontaktu se zvířetem může docházet k navázání vztahu mezi dítětem a živým tvorem. Děti si tak automaticky tvoří postoje. Může docházet k budování respektu ze zvířat, úctě, ale i k lásce k těmto tvorům.

Klíčové kompetence

I k vytvoření základů klíčových kompetencí u dětí předškolního věku nám mohou být zvířata nápomocna.

- Kompetence k učení – Pokud jsou děti v kontaktu s živým tvorem, rády se o něm dozvídají nové poznatky. Ty může dítě získat kladením otázek, vyhledáváním v dětských encyklopediích nebo např. samostatným pozorováním a zkoumáním zvířete. Dítě se pak může pokusit tyto poznatky převádět do praxe, nebo je předávat dál, ať už dalším dětem, ale i rodičům, nebo učitelům.
- Kompetence k řešení problémů – Dítě si může všimnout problému spojených se svým zvířecím přítelem a aktivně hledat možná řešení tohoto problému. V tomto ohledu je zásadní správný vzor od dospělých. Pokud bude problémy přehlížet dospělý, lehce tak může dojít k tomu, že podobně bude přehlížet problémy i dítě a upadne tak jeho zájem zkoumat, vymýšlet nové možnosti, způsoby a řešení.
- Komunikativní kompetence – U dětí předškolního věku je časté navazování důvěrného vztahu se zvířetem. Dítě se zvířetem často komunikuje, používá různá gesta. Zvířecí přítel se může stát i námětem k hovoru mezi dětmi. Mohou debatovat o otázkách týkajících se zvířete. Přítomnost zvířete může v dítěti vyvolat spoustu otázek, které se pokusí nějakým způsobem vyjádřit. Důležité je i utváření správných návyků při komunikaci se zvířetem, nebo v jeho přítomnosti – např. u morčete nekřičíme, má citlivé uši apod. Dítě se tak učí toleranci a ohleduplnosti při komunikaci.

- Sociální a prosociální kompetence – V oblasti sociální může hrát zvíře důležitou roli při navazování mezilidských vztahů. Dle mého názoru může živý tvor v mateřské škole kolektiv utužit. Děti by měly mít společný cíl, kterým se může stát blaho živého tvora. Nezanedbatelná je i spolupráce při péči o zvíře, společné rozhodování a řešení problémů.

4 Zvířata v mateřské škole

Přítomnost zvířete v mateřské škole může mít různou podobu. Může se jednat o kočku potulující se na školní zahradě, nebo o ptáky na krmítku. Já se zaměřím především na přítomnost zvířete ve škole, která je cílená. Abychom si uvědomili důležitost zvířete v mateřské škole, je nutné zamyslet se i nad tím, jakou roli hrála zvířata v českém školství v minulosti. Dále jsou v této kapitole vyjmenovány tři základní formy přítomnosti zvířete v mateřské škole podle Kateřiny Jančaříkové. (Jančaříková, 2010, s. 38)

4.1 Historie chovu zvířectva v českém školství

V českém školství byl až do 60. let dvacátého století chov zvířat ve školách běžnou záležitostí. Jednalo se především o chov drobného hospodářského zvířectva, například králíků, slepic, včel apod. Kateřina Jančaříková upozorňuje na dvojí význam chovu zvířat v českých školách – hospodářský a didaktický. Hospodářský přínos chovu zvířat spočíval ve využívání surovin získaných z chovu – vajíček, medu, masa a dalších. Ty byly společně s produkty ze školních zahrad využívány ve školní kuchyni. Přínos didaktický spočíval v získání nových poznatků využívaných při chovu. Žáci získali znalosti o správném krmení, hygieně, nemocech ohrožujících chov a dalších důležitých věcech, které se týkají chovu zvířat. (Jančaříková, 2009)

„Znárodnování, zakládání jednotných zemědělských družstev a tlak komunistické vlády proti hospodářské soběstačnosti jednotlivců resp. rodin neblaze ovlivnilo i předmět chovatelství v českých školách.“ (Jančaříková, 2009)

K zániku chovu v českých školách došlo na začátku 70. let. Nejzávažnějším důsledkem, následujícím po zrušení chovů v českém školství, bylo odcizení člověka od přírody. (Jančaříková, 2009)

4.2 Zvířata v současné mateřské škole

Kateřina Jančaříková ve svém článku Zkušenosti s chovem exotických zvířat v českém školství upozorňuje na návrat zvířat do českých škol. Užitková zvířata však byla nahrazena zvířaty exotickými, určenými především k potěšení a mazlení. (Jančaříková, 2009)

Podle Kateřiny Jančařikové se v mateřské škole nejčastěji využívá vzdělávání za pomoci zvířat, tzv. AAE neboli Animal Assisted Education. (Jančařiková, 2010, s. 37) Tento termín bychom mohli volně přeložit jako vzdělání za asistence zvířat. Animal Assisted Education může mít tři různé podoby:

1. Návštěvní programy
2. Třídní nebo školní chov
3. Péče o volně žijící organismy

(Jančařiková, 2010, s. 37)

Návštěvní programy

K realizaci návštěvního programu můžeme využít odborných lektorů, kteří mají zvířata k tomu vycvičená, nebo dobrovolníky z řad rodičů, kteří nám mohou představit své domácí mazlíčky. Při návštěvním programu je mezi děti přivedeno zvíře. Učitelka, popřípadě majitel zvířete, si spolu s dětmi o zvířeti povídají, pozorují ho, využívají ho k aktivizaci. Hlavní přednost návštěvních programů spočívá v krátkém intervalu, v němž se mohou děti seznámit s větším množstvím zvířat. Kateřina Jančařiková dále upozorňuje na možnost odchytit si drobné druhy vodních živočichů nebo hmyzu a realizovat návštěvní program s těmito živočichy. Po absolvování programu je nutné vypustit odchyceného živočicha zpátky do přírody, a to v místě odchytu. (Jančařiková, 2010, s. 37) Vždy bychom se měli vyhnout živočichům, kteří jsou chráněni zákonem. Proto je nutné tyto živočichy znát.

Třídní nebo školní chov

„Třídní nebo školní chov je realizován prostřednictvím dlouhodobé (celoživotní) péče o vhodně vybraný druh živočicha, popř. ekosystémový komplex (např. akvárium).“ (Jančařiková, 2010, s. 38). Při zavádění školního popřípadě třídního chovu bychom měli být rozvážní. Pokud nebudeme o chov správně pečovat a nepokusíme se chovaným zvířatům zajistit vhodné podmínky, náš záměr bude naprosto kontraproduktivní – děti mohou získat dojem, že o zvířata mohou pečovat nedbale. (Jančařiková, 2010) O přínosu chovu živočichů ve školním prostředí hovoří i Ladislav Podroužek. Chov zvířat oceňuje především z důvodu možnosti pozorování živočicha – stavby těla, projevy chování,

potřeby, ale i přizpůsobení chování. Dále upozorňuje na utváření vztahu dětí k živým bytostem, lásce k přírodě a na to, že živočich se pro děti může stát důležitým motivačním prvkem. (Podroužek, 1992, s. 117)

Péče o volně žijící organismy

V mateřských školách se jedná již o tradiční záležitost. Za klasické se dá považovat příkrmování volně žijících ptáků v zimě, výroba a věšení budek, instalace a péče o pítka. Na školní zahradu můžeme umístit i domek pro čmeláky, malé vodní nádrže pro vodní živočichy, zavlažovat suchá místa aby nezhynuli hlemýždi. K pozorování těchto živočichů může docházet spontánně, nebo záměrně za asistence učitelky. (Jančaříková, 2010, s. 38) Eliška Leblová upozorňuje na výhody přímého pozorování živočichů, které dětem zprostředkuje mnoho informací. Děti si tyto informace zapamatují lépe, neboť se cítí přímými účastníky. Doporučuje pokusit se nalákat na školní zahradu co nejvíce volně žijících živočichů. (Leblová, 2012, s. 21) K nalákání živočichů na školní zahradu může posloužit hromada špalků, jako útočiště pro ježka, nebo kameny na trávě, jako úkryt pro žížaly, mnohonožky a podobně.

5 Chov zvířat

V předchozí kapitole jsem vyjmenovala různé formy přítomnosti živého tvora v mateřské škole. V následující kapitole se zaměřím na jednu z těchto forem a to chov zvířat. Na chov zvířat se zaměřuji především, protože předpokládám, že péče o volně žijící organismy a návštěvní programy jsou v mateřských školách běžné. Přičemž péče o volně žijící organismy má v českém školství dlouholetou tradici. Je velmi časté, že děti pečují o volně žijící ptáky, podílejí se na jejich příkrmování, stejně tak jako na příkrmování lesních zvířat apod. Vzhledem k tomu, že jedním z cílů mé bakalářské práce je jakási osvěta a upozornění na nové možnosti, zaměřím se především na chovatelství, které není v českých mateřských školách příliš rozšířené.

5.1 Základy chovu zvířat

Zvířata jsou od nepaměti nedílnou součástí našeho života. Zvířata pro nás představují přátele, pomocníky, pracovníky, zdroj obživy a plní mnoho dalších důležitých a nenahraditelných funkcí.

Již od nepaměti jsou zvířata chována jako domácí mazlíčci. V našich domovech se stávají přáteli a jsou součástí každodenního života. Pokud se rozhodneme sdílet náš život se zvířecím kamarádem, bereme tím na svá bedra odpovědnost. Odpovědnost za jeho život. Chov zvířat přináší nejenom mnoho radostí, krásně prožitých chvil a úžasných zážitků, ale i mnoho starostí. To je nejdůležitější věc, kterou si musíme uvědomit, pokud se rozhodujeme, zda si pořídit zvířecího přítele.

Chovu zvířat můžeme rozumět jako držení zvířete za určitým účelem. V případě domácích zvířat se obvykle jedná o užitek citový, nebo rozumový (zvířata chovaná pro radost, potěšení, ale i pozorování a získávání nových poznatků apod.). Hospodářská zvířata jsou obvykle chována za účelem užitkovým – ať už se jedná o získané suroviny, jako např. maso, kůže, sádlo apod., nebo o jejich vlastnosti, např. využití tažné síly. Některá zvířata můžeme považovat za domácí i hospodářská. I při chovu hospodářského zvířete lze získat nové poznatky, zkušenosti nebo navázat citový vztah.

Při chovu zvířat je důležité zamyšlení nad tím, zda budeme chovaná zvířata množit. Pokud se rozhodneme pro množení, vždy musíme předem vědět, co si počneme s odchovanými jedinci. Pokud se rozhodneme, že zvířata množit nechceme, musíme zajistit, aby k nechtěnému množení nedocházelo.

V případě chovu zvířat v mateřské škole se nejspíše zaměříme na zvířata domácí. To však neznamená, že by v tomto prostředí nemohla být chována zvířata hospodářská, což potvrzují i zkušenosti z Mateřské školy Rybička v Praze, kde jsou s velkým úspěchem chovány slepice.

5.2. Druhy domácích zvířat vhodné k chovu v mateřské škole

V této kapitole bych ráda vyjmenovala zvířata, která se v českých chovech často vyskytují, a považuji je za vhodná k chovu v mateřské škole. Vzhledem k tomu, že obliba jednotlivých zvířat se v průběhu let mění, pokusila jsem se vybrat ty druhy zvířat, se kterými se pravděpodobně setkáváme nejčastěji a jež zůstávají oblíbenými domácími mazlíčky navzdory módním trendům, které se bohužel začínají promítat i do výběru domácích zvířat.

Morče domácí

Morče je hlodavec často chovaný v našich domácnostech. Jedná se o hlodavce s robustním, zavalitým tělem, jehož velikost je do 35 cm. Končetiny jsou krátké, přední končetiny menší než zadní. (Velenská, 2007, s. 150)

Existuje nepřehledné množství druhů morčat. Mohou být rozděleny na pět základních typů podle srsti: hladkosrstá, hrubosrstá, vírosrstá, kudrnatá a dlouhosrstá. (Velenská, 2007, s. 151) V poslední době se do našich domácností rozšiřují i skinny morčata a baldwini. Jedná se o morčata téměř bez srsti. Srst se obvykle vyskytuje pouze na čenichu a končetinách.

Morče je vhodné k chovu především proto, že nekouše, nechá se hladit, nesnaží se utíkat, a rozezná členy rodiny. Projevuje se kvičením a mručením, kterým vítá členy své rodiny. (Bém, 1978, s. 42)

Obr. č. 1 Skinny morčata

Zdroj: Vlastní

Myš

Myš je drobný hlodavec, obvykle charakteristický protáhlou zašpičatělou hlavou s velkýma očima a boltci, šupinatým a obvykle holým ocasem. (Velenská, 2007, s. 111)

Jedná se o krotké zvíře, které se většinou nesnaží utéci. Přesto je důležité při manipulaci s myší dbát vysoké opatrnosti. Pokud se myš ocitne ve volném prostoru, má tendenci utéct a schovat se. (Bém, 1978, s. 46) Existuje nepřeborné množství druhů a barevných variant myší. Vyskytují se i bezsrsté druhy myší – hairless a nunu myš. (Motyčka, 1997, s. 12-13)

Obr. č. 2 Myš

Zdroj: <http://img.mf.cz/705/736/2-mys.jpg>

Křečci a křečici

Křečci a křečici jsou další z drobných hlodavců vhodných k domácímu (popřípadě školnímu) chovu. Křečci patří do čeledi křečkovitých. Typičtí představitelé této čeledi jsou malí až středně velcí hlodavci se zavalitým tělem a krátkými končetinami vybavení lícními torbami, které slouží k přenášení potravy. Existuje mnoho druhů křečků, mezi nejznámější patří například křeček zlatý, křeček zlatý panda, křečík džungarský nebo křečík Roborovského. (Velenská, 2007, s. 82)

Křeček je od přírody samotářské zvíře aktivní především večer a v noci. Aktivita křečíků je pro chov a pozorování zvířete příhodnější – aktivní jsou často i přes den a na rozdíl od křečků jsou snášenlivější. Můžeme je tedy chovat ve skupinkách nebo párech (Smrčková, 1990, s. 236)

Chov křečků není příliš náročný na místo ani čas. Jejich povaha a drobná stavba těla však často představuje problém. Mohou působit agresivně a náladově a dětské ruce mohou drobné tělo křečka nebo křečíka lehce poškodit. Křečky a křečíky bych tedy volila především jako zvířata vhodná k pozorování a zkoumání.

Obr. č. 3 Křeček zlatý

Zdroj: http://www.mojezvirce.cz/galerie/clanky/0/18_2.jpg

Strašilky

Strašilky jsou typickým zástupcem hmyzu vhodným pro chov. Strašilky pocházející z tropického a subtropického pásma, jsou povětšinou býložravci. Zajímavostí strašilek je to, že svým tvarem těla napodobují prostředí, ve kterém žijí.

Nejčastěji chovanou strašilkou je pakobylka indická. Pakobylky jsou na chov zcela nenáročné. (Smrčková, 1990, s. 81-82) Pokud se děti naučí zacházet s křehkým tvorem tak, aby mu neublížily, mohou toto zajímavé zvíře nejen pozorovat, ale i brát ho na ruku.

Obr. č. 4 Strašilka

Zdroj:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/64/Ctenomorpha_chronus02.jpg

Akvarijní ryby

Chov akvarijních ryb má tisíciletou tradici a není považován za příliš náročný. Za sklem akvária můžeme sledovat rychle se měnící a poklidný život. Akvarijní ryby rozdělujeme do dvou skupin, a to na sladkovodní a mořské. Chov sladkovodních ryb je o mnoho jednodušší než chov mořských. Pokud se rozhodneme chovat akvarijní ryby, máme na výběr nepřeberné množství druhů. Vždy musíme myslet na nároky ryb a jejich vzájemnou snášenlivost. Podroužek (1992, s. 118) poukazuje na to, že pro chov akvarijních ryb je nutné mít určité chovatelské zkušenosti a projevovat o akvaristiku zájem. Zároveň však dodává, že pomocí akvária a jeho obyvatel lze velmi dobře demonstrovat vztahy v určitém společenstvu.

Obr. č. 5 Neonky červené v akváriu

Zdroj: <http://www.ireceptar.cz/res/data/131/015892.jpg>

Oblovky

Oblovky, neboli achatiny, patří do třídy plžů, jsou dalšími z běžně chovaných živočichů. Nejčastěji se můžeme setkat s oblovkou rezavou. (Smrčková, 1990, s. 65) Jedná se o plže pocházejícího z Afriky, proto se s nimi často setkáváme pod názvem africký šnek. Chov oblovek je nenáročný na prostředí, podmínky i potravu. Kontakt s oblovkou je pro děti zajímavým a obvykle příjemným. Oblovky si rychle zvyknou na kontakt s člověkem a bez problémů lezou po ruce. V mateřské škole je chov oblovek výhodný především pro prostorovou a finanční nenáročnost. Problémem může být zápach vznikající v ubikaci oblovek.

Obr. č. 6 Oblovka žravá

Zdroj: [https://encrypted-tbn2.gstatic.com/images?](https://encrypted-tbn2.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRBrkzLle7Woj3FgNMtsIpFILSdVAhV5_zgyM8ztSFmfWZUSor6w)

[q=tbn:ANd9GcRBrkzLle7Woj3FgNMtsIpFILSdVAhV5_zgyM8ztSFmfWZUSor6w](https://encrypted-tbn2.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRBrkzLle7Woj3FgNMtsIpFILSdVAhV5_zgyM8ztSFmfWZUSor6w)

Agama Vousatá

Agama vousatá patří mezi malé ještěry. V současnosti je agama vousatá asi nejznámějším zástupcem z čeledi agamovitých. Agamu vousatou jsem zvolila jako vhodného zástupce pro chov v mateřské škole z třídy plazů. Agama je často uváděná jako nejméně náročný plaz vhodný pro začínající chovatele. I tak jsou ale její životní nároky poměrně vysoké a jejich zajištění stojí mnoho úsilí. Pořízení agamy do třídního nebo školního chovu by tak mělo být důkladně zváženo. Agamy jsou neagresivní a rychle si zvyknou na manipulaci. (Klátil, 2008, s. 44)

Obr. č 7 Agama vousatá

Zdroj: Vlastní

Zde uvádění zástupci zvířecí říše jsou pouze příklady zvířat vhodných pro chov v prostředí mateřské školy. Pokud se budeme řídit zásadami pro správný výběr živočicha k chovu v mateřské škole, nalezneme těchto zvířat daleko více. Jako příklady dalších živočichů vhodných k chovu je možno uvést pískomily, osmáky, ježky bělobřiché, zakrslé králíky apod.

Při výběru živočicha do mateřské školy můžeme vycházet z žebříčku Zdeňka Matějčka (1996, s. 16), viz kapitola Význam zvířat ve výchově předškolních dětí.

5.3 Způsoby držení zvířat

Pokud se rozhodneme do naší mateřské školy nějaké zvíře pořídit, čeká nás i rozhodnutí v čem bude dané zvíře chováno a co vše bude k jeho chovu potřeba. Ladislav Podroužek (1992, s. 117–118) uvádí 5 základních typů ubikací a to:

- terária
- akvária
- akvaterária
- insektária
- klece

Terária uvádí jako vhodná pro chov drobných savců např. křečků, křečků nebo morčat. Akvária jsou vhodná k chovu akvariálních ryb. Akvaterária představují kombinaci vodního a suchozemského prostředí vhodného pro chov plazů a obojživelníků. Insektária jsou určena pro chov hmyzu. Jako vhodného živočicha pro chov v insektáriu Ladislav Podroužek uvádí např. běláška zeleného, pakobylky a strašilky. Klece jsou využívány pro chov ptáků. (Podroužek, 1992, s. 117–118)

V dnešní době existuje nepřehledné množství ubikací vhodných pro chov zvířat. Jedná se o různé klece, plastové i skleněné nádoby, terária různých velikostí a tvarů apod. V případě mateřské školy bychom mohli preferovat nádoby plastové, u kterých je riziko rozbití a následného vzniku nebezpečných střepů o něco menší než u nádob skleněných.

Ubikaci zvířete je vždy nutné vhodně zařídit. Jako podestýlka se dnes používá nepřehledné množství materiálů. Jedná se např. o hobliny, piliny, kukuřičnou podestýlku, kočkolit, asan, apod. Mezi další zařízení ubikace dále patří nádoby na krmivo a pitnou vodu. K podávání pitné vody jsou dnes často využívána plastová, popř. skleněná, pítka, která zamezují znečištění vody. Pro zpříjemnění života našeho chovance by měla být ubikace vhodně

doplněna dalšími předměty – např. větvičkami, překážkami, domečky, úkryty a podobně. Na zařizování ubikace se mohou děti aktivně podílet a pomoci tak vytvořit vhodný prostor k životu zvířecího přítele. Vždy však musíme dbát na ochranu zdraví dětí i zvířat a vyhnout se např. používání závadných nebo nebezpečných materiálů.

6 Problémové aspekty chovu zvířat v mateřské škole

I v této kapitole jsem se rozhodla primárně zaměřit na jednu formu přítomnosti zvířete v mateřské škole a to na chov. Všechny níže vyjmenované problémové aspekty však platí pro všechny formy přítomnosti zvířete v mateřské škole, tedy i na péči o volně žijící organismy a návštěvní programy.

Při chovu zvířat v mateřské škole nás mohou potkat různá úskalí, která mohou školní chov komplikovat. Na tyto faktory je důležité myslet již před pořízením zvířete do školy. Důležité je myslet nejen na prostředí školy, zaměstnance a děti, ale i na zvířata samotná. Prvním problémem, se kterým se při plánování chovu zvířat v prostředí mateřské školy setkáme, je pravděpodobně výběr vhodného živočicha. Další překážku může tvořit financování chovu. Alergie jsou často nazývány civilizační nemocí 21. století, a proto nemůžeme opomenout ani tento aspekt. Další překážkou se mohou stát fobie. Důležité je také seznámení se s platnou legislativou. Dalším aspektem, který může chov zvířat v prostředí mateřské školy komplikovat, je úmrtí chovaného zvířete.

6.1 Výběr vhodného druhu zvířete pro chov v mateřské škole

Při výběru druhu živočicha k chovu v mateřské škole je důležité zvážit všechny jeho nároky – na potravu, péči ale i hlučnost. Zuzana Pipková (2008) zdůrazňuje důležitost výběru vhodného živočicha k chovu ve školství. Za klíčové považuje pět hlavních bodů:

- **Bezpečnost** – Z chovu ve školním prostředí je důležité vyřadit všechny druhy zvířat ohrožující bezpečnost dětí. Vyloučeny jsou proto všechna agresivní a jedovatá zvířata.
- **Hygiena** – Je třeba myslet na to, aby chované zvíře žilo v čistém prostředí, neobtěžovalo zápachem apod. Dalším faktorem, který můžeme do hygienického hlediska zařadit, jsou alergie.
- **Životní nároky chovaného zvířete** – Zde je důležité myslet na nároky na prostor a stravu zvířete, dále na to, v jakou denní dobu je zvíře aktivní, ale i to, jak bude daný druh zvířete snášet péči dětí.

- Názory dětí – Pokud se mají děti na chovu živočicha podílet a trávit s ním čas, měli bychom zohlednit i jejich přání a pocity. Důležité je myslet na různé úzkosti, strachy a fobie dětí.
- Pedagogický záměr – Různé druhy zvířat nám mohou pomoci naplnit různé námi zvolené cíle.

Kateřina Jančaříková doporučuje volit druhy zvířat žijící v sociální struktuře před zvířaty žijícími v izolaci. Druhy zvířat žijící v izolaci příliš nestojí o sociální kontakty a mohou tak působit agresivně a náladově. Dále upřednostňuje druhy zvířat z oblastí savan, pouští a polopouští, a to kvůli pomalejšímu metabolismu. Těmto zvířatům, proto není nutné příliš často čistit ubikaci. (Jančaříková, 2010, s. 38)

I Ladislav Podroužek upozorňuje na důležitost výběru vhodného druhu živočicha pro chov ve školním prostředí. Doporučuje volit živočichy drobné a brát v úvahu několik důležitých aspektů:

- Náročnost chovu
- Zkušenosti s chovem
- Hygienické hledisko
- Bezpečnost
- Hlasové projevy živočicha

Z hlediska hygienického upozorňuje na zapáchající živočichy, z hlediska bezpečnosti vylučuje živočichy jedovaté a v případě hlasových projevů upozorňuje na možnost narušení výuky (Podroužek, 1992, s. 117) – v mateřské škole můžeme mluvit o narušení edukačního procesu, popřípadě vyrušování při odpočinku apod.

Při výběru živočicha vhodného k chovu v mateřské škole bychom však měli myslet i na zvíře samotné. Pokud se pro chov zvířete ve školním prostředí rozhodneme, měli bychom se pokusit zajistit zvířeti co nejlepší podmínky pro kvalitní život.

6.2 *Financování chovu*

Z čeho bude chov zvířete financovaný, je jednou ze zásadních otázek, které bychom měli zvážit již před pořízením zvířete. Můžeme vybírat mezi druhy zvířat méně finančně náročnými až po ty finančně náročnější. Musíme počítat s tím, že počáteční investicí – koupí zvířete a potřebného vybavení k chovu - finanční náročnost nekončí. V průběhu chovu je nutno dokupovat spotřební materiál jako krmivo, podestýlka, doplňky ubikace a podobně. V neposlední řadě je důležité myslet na výdaje spojené s veterinární péčí. Musíme si uvědomit, že zažitý mýtus – malé zvíře – nízké náklady na veterinární péči nemusí platit vždy. Může dojít k situaci, kdy i u drobného zvířete je veterinární zákrok nevyhnutelný – např. vážné zranění zvířete vyžadující jeho utracení.

Sponzorem chovu se může stát kdokoli z řad rodičů a přátel školy. Mnoho prostředků pro chov je možné získat sběrem, darem, ale i pěstováním. Můžeme využívat odpadní materiály – např. hobliny z místní truhlářské dílny, trávu posečenou z louky, zbytky od svačiny apod. (Pipková, 2008)

6.3 *Alergie*

Alergie je jedním ze zásadních faktorů, který bychom měli v případě chovu zvířat ve školním zařízení brát v potaz. Hana Drahoňovská (2004, s. 3) charakterizuje alergii takto: *„Alergie je nepřiměřená obranná reakce organismu na některé látky, označované jako alergeny. Tyto nadměrné reakce tělo poškozují a působí tzv. alergická onemocnění.“*

Alergeny dále popisuje jako látky tvořené bílkovinami. Tyto látky bývají rostlinného nebo živočišného původu. Jedná se tedy převážně o látky přírodní. Upozorňuje také na to, že u syntetických látek dochází k alergickým reakcím mnohem méně.

Při prvním kontaktu s alergenem nedochází k vnější alergické reakci. V těle však již alergická reakce probíhá. Toto stádium se nazývá senzibilizace. Vnější projevy onemocnění přináší již druhé a další setkání s alergenem. (Drahoňovská, 2004, s. 5)

Alergické reakce rozdělil Gerhard Leibold do pěti základních skupin:

- Kožní projevy

- Projevy v dýchacích cestách
- Projevy v trávicí soustavě
- Projevy ve svalech a kloubech
- Jiné chorobné projevy

V případě chovu zvířat v mateřské škole bychom měli vždy vycházet z předpokladu, že se zde dítě s alergií vyskytuje, popřípadě může vyskytnout v budoucnu. U každého dítěte bychom měli mít zaznamenáno v evidenčním listu, zda je u dítěte zjištěna alergie. (Leblová, 2012, s. 27)

Gerhard Leibold dále upozorňuje na fakt, že zvířecí chlupy a peří je důležité považovat za alergeny, se kterými se setkáme při kontaktu se zvířaty. V domácnosti alergika by se tedy neměla nacházet zvířata opeřená a osrstěná. (Leibold, 1993, s. 92) V mateřské škole obvykle dítě tráví mnoho času a lze ji tedy považovat za “druhou domácnost“ dítěte. Pokud se však v domově alergika zvíře přeci jen vyskytne, uvádí Leibold několik nezbytných preventivních opatření, které je nutno dodržovat. Jedná se o nutnost vyhnout se kožeshinovým zvířatům v době výměny srsti, předcházet přímému kontaktu alergického se zvířetem, vyhýbat se místům, kde zvíře přebývá a čištění těchto míst zásadně přenechat jiné osobě stejně tak jako krmení. (Leibold, 1993, s. 93)

Na druhou stranu je nutné podotknout, že některé studie poukazují na to, že přítomnost zvířete v domácnosti může působit jako prevence vzniku alergie, nebo příznaky alergie výrazně zlepšit. Jedna z těchto studií byla publikována na serveru www.novinky.cz. Zde byly zveřejněny výsledky výzkumu, který byl provedený na University of Cincinnati. Z jeho výsledků vyplývá, že přítomnost psa v domácnosti stav dětí výrazně zlepšovala, zatímco přítomnost kočky naopak zhoršovala.

Hana Drahoňovská ve své publikaci odpovídá na jeden z dotazů rodiče, který se týká právě výsledků podobného průzkumu. V něm údajně vědci dospěli k následujícímu názoru: „*Čím více zvířat v domácnosti žije, tím méně mají děti alergií.*“ Drahoňovská tuto hypotézu nevyvrací, upozorňuje však na fakt, že u dětí, kde se již alergie rozvinula, je nutné dávat si před konkrétními alergeny pozor. (Drahoňovská, 2004, s. 12)

Dá se tedy říci, že pokud se v naší třídě popř. škole vyskytuje alergické dítě, měli bychom se mu maximálně přizpůsobit a dodržet všechny výše popsané zásady. U všech ostatních dětí je potom nutné dodržovat určitá pravidla a zbytečně tak nedráždit imunitní systém. (Leblová, 2012, s. 27)

Nikdy bychom neměli nadřadit touhu dětí po živém tvorů nad lidské zdraví. V současné době se objevuje mnoho druhů zvířat bez srstí. Ať už se jedná o psy, kočky, morčata, potkany, myši a podobně, často se setkáme s názorem, že se jedná o zvířata vhodná pro alergiky. Musíme si však uvědomit, že alergenem nemusí být pouze zvířecí srst. Alergenem mohou být např. i zvířecí sliny, nebo přírodniny, které jsou při péči o daný druh zvířete nezbytné (seno, hobliny, piliny...). Proto je vhodné vždy konzultovat pořízení zvířete s rodiči dětí, popřípadě s lékařem.

6.4 Fobie

Fobie jsou poměrně obvyklým úkazem, který ale může přítomnost živočichů ve školním prostředí zkomplikovat, v některých případech i výrazně omezit. Fobie se nemusí vyskytovat pouze u dětí, běžné jsou i u dospělých. V potaz tedy nebudeme brát pouze fobie dětí, ale i učitelek a dalších členů učitelského sboru popř. rodičů.

Specifická, nebo také izolovaná, fobie je charakterizována iracionálním a extrémním strachem z určitých objektů, zvířat nebo specifických situací. Strach je obvykle člověk s fobií schopen přiznat, pokud se nenachází přímo u objektu, popř. v situaci, která fobii způsobuje. Abychom mohli mluvit o fobii, musí určitým způsobem ovlivňovat život člověka, nebo mu způsobovat nadměrný stres. Pokud tedy obavy neovlivňují život člověka zásadním způsobem, nejedná se o fobii, ale o strach. Stejně tak nelze za projev fobie považovat situaci, kdy má člověk nadměrné obavy ze situace, při které hrozí reálné nebezpečí. Jan Praško dále upozorňuje na to, že člověk trpící fobií se vždy nemusí snažit situaci popř. objektu, které mu fobii způsobují vyhnout. Jako příklad uvádí situaci, kdy člověk trpící fobií z létání je schopný let absolvovat, třeba pod vlivem tlumících léků. (Praško a spol., 2008, s. 12)

Jan Praško udává, že ke vzniku fobií obvykle dochází v dětství nebo v období rané dospělosti. Pokud nejsou léčeny, mohou přetrvávat roky. Různou formou fobií trpí přibližně

16 % žen a 11 % mužů. V období dětství jsou fobie celkem běžné, často však do věku šesti let vymizí. (Praško a spol., 2008, s. 13)

Volker Záhme upozorňuje na možnost, že fobie ze zvířat jsou naučené, k jejich rozvoji u člověka tedy dochází tzv. nápodobou, a to od osob pro člověka důležitých a jemu blízkých. (Záhme, 2005, s. 108)

Fobie ze zvířat je jednou z nejčastějších fobií vůbec. K rozvoji zvířecích fobií dochází průměrně okolo 4,4 roku života. Raný rozvoj je pro fobii ze zvířat typický a dochází k němu v nižším věku než u fobií ostatních. Do fobie ze zvířat řadí Praško strach z ptáků, hmyzu, vos, brouků, pavouků, psů, koní, myší, koček apod. Strach ze zvířat je v průběhu dětství běžným jevem. Abychom mohli mluvit o fobii, musí být strach ze zvířete intenzivní, trvá více než 6 měsíců a ovlivňuje život dítěte. (Praško a spol., 2008, s. 13-18)

Je tedy nutné zamyslet se nad tím, jak budeme přistupovat k dítěti, které fobií ze zvířat (popř. konkrétního zvířete) trpí. Pokud budeme vycházet z předpokladu Jana Praška, který uvádí, že k rozvoji fobie ze zvířete nejčastěji dochází okolo 4,4 roku života, může za určitých předpokladů sloužit přítomnost živého tvora ve třídě (popř. ve škole) od nejužšího věku dítěte jako prevence rozvoje fobie. Domnívám se, že dítě, které je v kontaktu se zvířetem od raného věku, může ho pozorovat a seznamovat se s ním, postupem času zjistí, že jeho obavy nejsou reálné. Pokud se již u dítěte fobie vyskytuje, nikdy bychom neměli dítě do kontaktu se zvířetem nutit. Dítě může pozorovat ostatní děti při kontaktu se zvířetem a tím se ujistit, že se nejedná o situaci, které by se mělo obávat. Budeme-li vycházet z předpokladu Volkera Záhmeho, že na rozvoj fobie má vliv příklad blízké osoby, měla by jít příkladem i učitelka, popř. rodiče a ostatní personál. Pokud dítě uvidí, že ani osoby pro něj důležité nemají ze zvířete obavy, postupem času zjistí, že se není čeho bát.

6.5 Legislativa

Přítomnost živočichů ve školním prostředí nikdy nemůže být v rozporu s platnou legislativou a měli bychom tedy vědět, jaká omezení mohou z platné legislativy vyplynout.

Za hlavní pramen práva o předškolním vzdělávání je možno pojmout školský zákon – jedná se o předpis č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním,

vyšším odborném a jiném vzdělávání. Předškolní vzdělávání je upraveno v části druhé, v § 33, § 34, § 35. V těchto třech paragrafech jsou upraveny cíle předškolního vzdělání, organizace předškolního vzdělání a v § 35 poté ukončení předškolního vzdělávání. Mimo jiné je předškolní vzdělávání upraveno Předpisem č. 14/2005 Sb. Vyhláškou o předškolním vzdělávání. Zde jsou poté upraveny podrobnosti o podmínkách provozu mateřské školy, podrobnosti o organizaci mateřské školy, počty přijatých dětí ve třídách, přerušení nebo omezení provozu, stravování dětí, péče o zdraví a bezpečnost dětí a úplata za předškolní vzdělávání v mateřské škole, kterou zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí.

Ani v jednom z těchto dokumentů se nehovoří o přítomnosti zvířat v prostředí mateřské školy. Musíme tak především vycházet z částí, které upravují hygienické požadavky a bezpečnost dětí. Hygienická opatření jsou dále upravena ve vyhlášce č. 343/2009 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. Ani zde však nenalezneme opatření, která by chov zvířat v prostředí mateřské školy omezila.

Dalším dokumentem, který by mohl přítomnost zvířat v prostředí mateřské školy omezit, může být vyhláška města či obce, ve které se mateřská škola nachází. Při studiu jednotlivých vyhlášek obcí jsem narazila na vyhlášku města Veselí nad Lužnicí. V tomto městě je chov zvířat na území města upraven Obecně závaznou vyhláškou č. 36, o chovu zvířat na území města. Zde se v čl. 3 - Podmínky chovu dočteme že: *„Je zakázáno chovat zvířata ve školách a v objektech, kde jsou společná zařízení pro děti (jesle, mateřské školy, družiny apod.), pokud nejde o chov zvířat v zájmových kroužcích, a v jiných objektech, které nemají zvláštní vchod a jejich prostory jsou společné těmto zařízením, dále pak v provozovnách veřejného stravování, potravinářské výroby, v prodejnách s potravinami, ve zdravotnických zařízeních, v ubytovnách a v provozovnách poskytujících hygienické služby.“*

V tomto případě je tedy chov zvířat v mateřské škole omezen vyhláškou města. Můžeme tedy předpokládat, že s podobnou vyhláškou se setkáme i v dalších městech a je tedy nezbytné, před samotným pořízením zvířete, prostudovat všechny dokumenty, které by mohly přítomnost zvířat v prostředí mateřské školy nějakým způsobem omezit.

Samozřejmostí by mělo být dodržování Zákona na ochranu zvířat proti týrání (zákon č. 246/1992 Sb.), který byl naposledy (1. 1. 2013) novelizován zákonem č. 359/2012 Sb. V zákoně se dočteme že: *„Zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka.“* Přičemž § 2 udává v odstavci prvním, že se zakazuje týrání zvířat a v odstavci druhém, že se zakazuje propagace týrání zvířat všemi formami.

Přesto že v prostudovaných pramenech, s výjimkou vyhlášky města Veselí nad Lužnicí, jsem nenalezla nic, co by mohlo chov zvířat v prostředí mateřských škol omezovat, vždy je nutné se předem seznámit se všemi předpisy, které by mohly mít na přítomnost živočicha v mateřské škole vliv. Vhodná může být konzultace s hygieniky, popř. dalšími odborníky.

6.6 Úhyn zvířete

Mezi problémové aspekty přítomnosti zvířete v mateřské škole jsem se rozhodla zahrnout i úhyn zvířete. Na problémy související s úmrtím zvířete můžeme hledět ze dvou pohledů. Prvním problémem je likvidace zdechliny. Vždy musí být dodržována platná legislativa a hygienické předpisy. Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně souvisejících zákonů (veterinární zákon) § 40 udává že: *„Chovatelé a osoby zacházející se živočišnými produkty jsou povinni zajistit neškodné odstranění vedlejších živočišných produktů, které vzniknou v souvislosti s jejich činností nebo v jejich zařízení...“*. Dále v § 40 nalezneme že: *„Nerozhodla-li Státní veterinární správa z nálezových důvodů jinak, může chovatel sám na vlastním pozemku neškodně odstranit kadáver zvířete v zájmovém chovu, pokud tento kadáver nepochází ze zvířete náležejícího mezi přežvýkavce nebo prasata, anebo ze zvířete nemocného nebezpečnou nákazou nebo podezřelého z této nákazy. Neškodným odstraněním se v tomto případě rozumí zahrabání na místě vhodném z hlediska ochrany zdraví lidí a zvířat a ochrany životního prostředí, a to do hloubky nejméně 80 cm s použitím dezinfekčních prostředků.“* Podle zákona o veterinární péči je tedy možné “pohřbít“ uhynulé zvíře do země. V případě mateřské školy bychom však měli tento způsob likvidace zdechliny zavrhnout. Vhodnějším způsobem likvidace kadáveru je odborné zneškodnění např. veterinárním lékařem, popřípadě v zařízeních k tomu určených.

Druhým problémem, se kterým musíme při úhynu zvířete počítat, je stránka emoční (jak u dětí, tak u dospělých). Pokud vycházíme z předpokladu, že děti jsou se zvířetem

v pravidelném kontaktu a vytvořily si k němu určitý vztah, smrt zvířete může děti zasáhnout. Předpokládám, že odlišná situace nastane v případě, že se ve škole popř. třídě nachází velké množství zvířat, a odlišná v případě, kdy je přítomno zvíře jen jedno. V případě, že máme zvíře jen jedno, je pravděpodobné, že jeho úhyn zasáhne děti daleko více. Zdeněk Matějček upozorňuje i na druhou stránku setkání dítěte se smrtí zvířete. Pokud se dítě během svého života setká s úmrtím zvířete, a to třeba i několikrát, zažije smutek, lítost a ořes. Zároveň se však učí s těmito pocity a emocemi zacházet. (Matějček, 1996, s. 120)

Děti předškolního věku obvykle nemají utvořenou realistickou představu o smrti. (Zähme, 2005, s. 101) Dá se tedy říci, že setkání dítěte se smrtí zvířete může být jednou z forem, jak dítěti smrt přiblížit jako biologický a přirozený proces a zároveň ho připravit na emoce, které obvykle úmrtí někoho blízkého provázejí.

Praktická část

7 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu, který byl v rámci psaní bakalářské práce proveden, bylo zmapovat situaci ohledně chovu domácích zvířat v českých mateřských školách. Dále zjistit názory a zkušenosti učitelů mateřských škol s přítomností domácího zvířete v mateřské škole.

8 Použité metody výzkumu

Při výzkumu bylo využito dvou výzkumných metod a to dotazníků a interview. Dotazníkové šetření bylo použito z důvodu získání velkého počtu respondentů během poměrně krátké doby. Dotazníkové šetření je doplněno o interview s ředitelkou Mateřské školy Rybička, Mgr. Petrou Černou, která má s chovem zvířat v mateřské škole osobní zkušenost.

Dotazníkové šetření patří mezi kvantitativní výzkumné metody. Největší výhodou dotazníku je získání velkého množství odpovídajících s minimální časovou investicí. Dotazník se skládá ze tří částí – vstupní části, vlastních otázek a konce dotazníku, kde by mělo být umístěno poděkování respondentovi za čas, který dotazníku věnoval. (Gavora, 2010, s. 99-100)

V dotazníkovém šetření bylo respondentům – učitelkám a učitelům z mateřských škol položeno celkem 13 otázek. Čtyři byly uzavřené, sedm otevřených a dvě polouzavřené. Respondenti byli na základě odpovědi v první otázce odkazováni k otázce, kterou měli při vyplňování dotazníku pokračovat, nebo upozorněni na otázku, kterou mají při vyplňování vynechat. U všech otázek měli respondenti možnost označit popř. vypsát více než jednu variantu odpovědi.

Interview patří mezi metody kvalitativního výzkumu. Jedná se o výzkumnou metodu, která umožňuje navázat s respondentem intimnější vztah, pozorovat jeho reakce na kladené otázky a reagovat na ně, ale především proniknout do postojů respondentů. Interview je zpravidla realizované osobně. Důležité je navození důvěrného vztahu mezi respondentem a výzkumníkem. (Gavora, 2010, s. 110–112) Zpravidla jsou rozlišovány tři typy interview a

to strukturované, polostrukturované a nestrukturované. Pro výzkum k této bakalářské práci bylo použito polostrukturované interview.

9 Průběh výzkumu

Dotazníkové šetření probíhalo ve dvou formách, v elektronické a papírové. Oba typy dotazníku byly anonymní. Po sestrojení první verze dotazníku jsem požádala o přečtení a vyplnění dotazníku jednu z učitelek mateřské školy. Mým cílem bylo především ověřit srozumitelnost dotazníku, ale i získat nové podněty a doporučení k tvorbě dotazníku. Po této konzultaci jsem dotazník drobně upravila a přidala dvě otázky. První se týkala financování chovu, druhá reakcí rodičů na přítomnost zvířete v mateřské škole.

Elektronický dotazník byl sestrojen pomocí portálu www.survio.com. Tento dotazník jsem pomocí internetu šířila na místech, kde se často vyskytují učitelky a učitelé mateřských škol. Jednalo se především o různá diskusní fóra. Dále jsem náhodně oslovila ředitelky a ředitele mateřských škol z různých koutů České republiky s prosbou o vyplnění a šíření dotazníku. Dále jsem o vyplnění dotazníku požádala své kolegyně z kombinované formy studia. Elektronický dotazník byl zveřejněn od 29. 10. 2013 do 11. 3. 2013. Celkem byl k vyplnění dostupný 134 dny.

V papírové podobě byl dotazník šířen do pro mě dostupných mateřských škol. Jednalo se především o mateřské školy v okolí města Stříbra, Plzně a Prahy. S šířením dotazníku mi pomohla i má rodina a kolegyně z prezenční formy studia.

Interview s paní ředitelkou mateřské školy Rybička Mgr. Petrou Černou bylo uskutečněno v prostoru Mateřské školy Rybička, v předem dohodnutém termínu. Celé interview bylo zaznamenáno na diktafon, kvůli pozdějšímu přepisu. Přepsané interview bylo následně zasláno ke schválení Mgr. Petře Černé.

Po získání potřebných podkladů jsem přešla k vyhodnocování výsledků výzkumu. Odpovědi respondentů z dotazníkového šetření byly sečteny a umístěny do grafů. U otevřených otázek jsem hledala shodné odpovědi a rozdělila je do potřebného počtu skupin.

10 Výsledky výzkumu

V této kapitole bych ráda zveřejnila výsledky výzkumů, které byly v rámci bakalářské práce provedeny.

10.1 Interpretace výsledků dotazníkového šetření

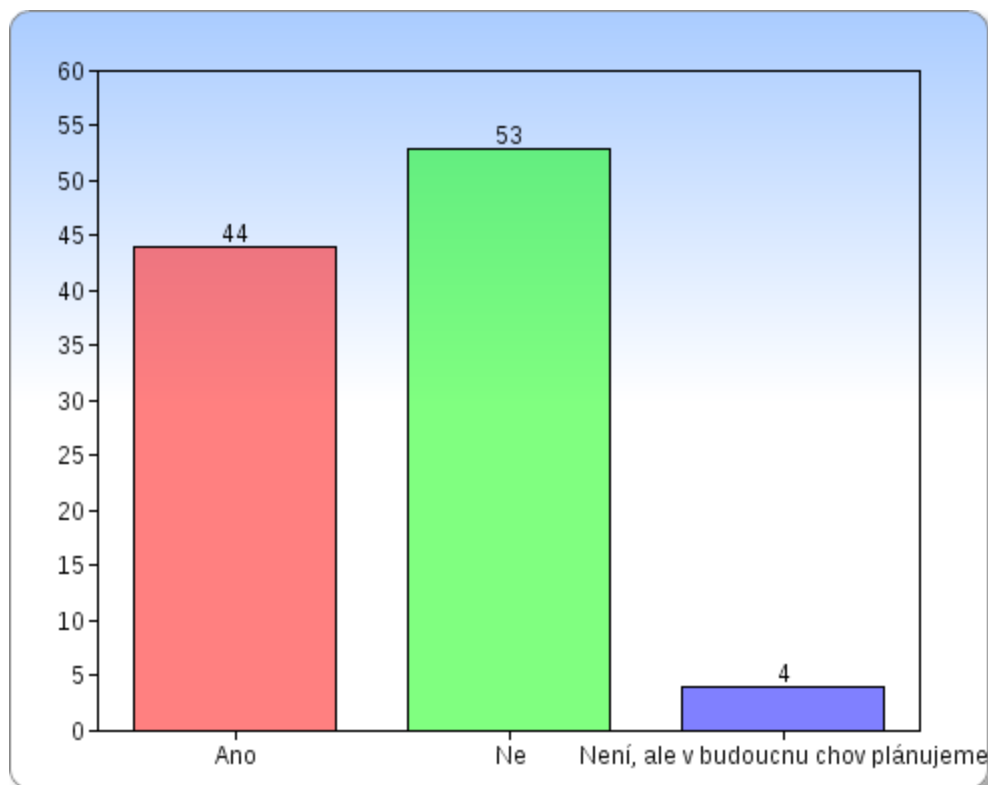
Dotazníkového šetření se celkem účastnilo 101 respondentů, 81 respondentů vyplnilo elektronický dotazník a 20 respondentů dotazník v papírové podobě.

U všech otázek bylo respondentům umožněno označit více než jednu odpověď.

Pro lepší přehlednost jsem pro znázornění výsledků použila svíčkové grafy. U uzavřených a polouzavřených otázek byly použity grafy vertikální. Otevřené otázky jsou znázorněny horizontálními grafy.

Je v mateřské škole, ve které pracujete, chováno nějaké zvíře?

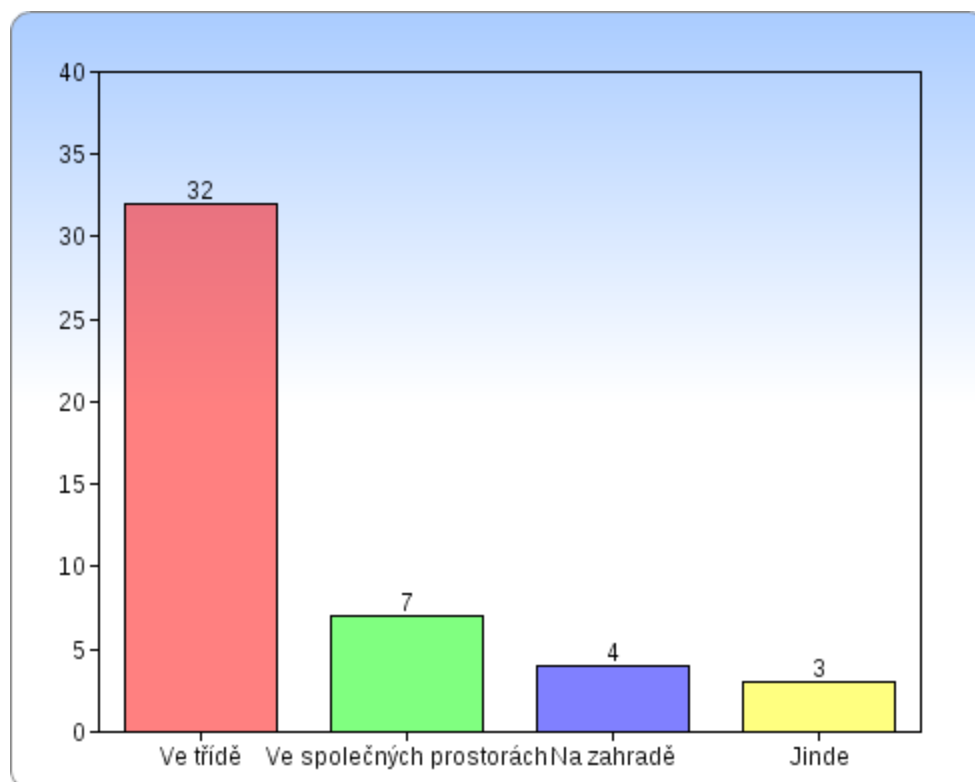
Graf č. 1 Přítomnost chovaného zvířete v mateřské škole

První otázku celkem zodpovědělo sto jedna respondentů. Nejvíce respondentů (53) uvádí, že v mateřské škole, kde pracují, není chováno žádné zvíře. Čtyřicet čtyři respondentů uvedlo, že v mateřské škole, ve které pracují, je zvíře chováno. Čtyřmi respondenty bylo uvedeno, že prozatím žádné zvíře nechovají, ale v budoucnu zavedení chovu plánují.

Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, kde je chováno?

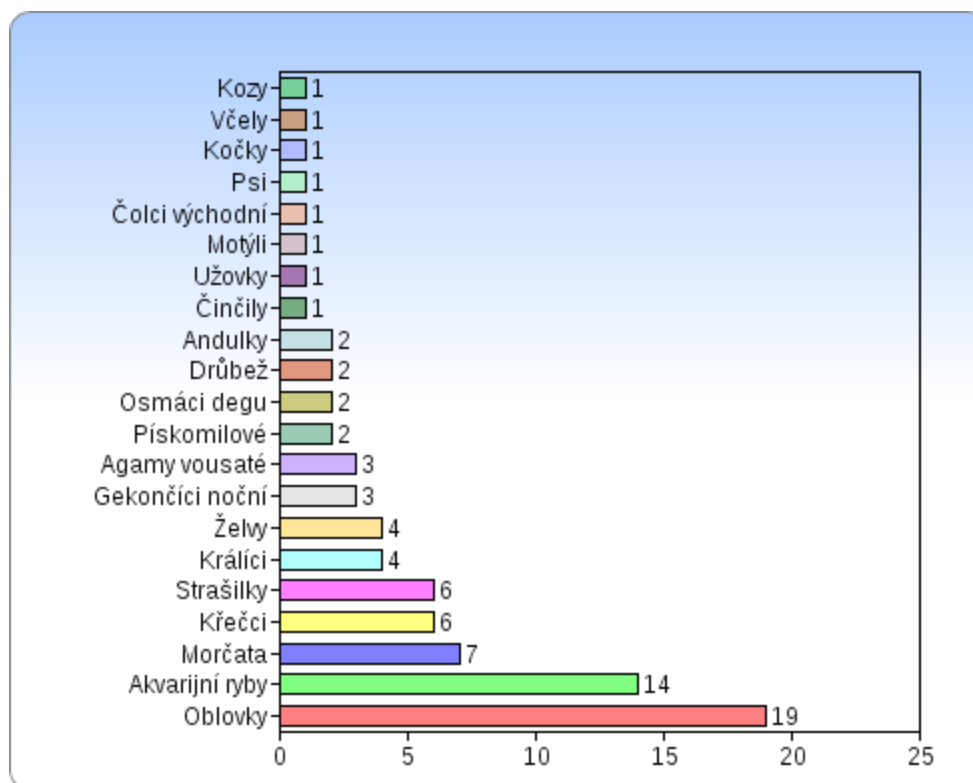
Graf č. 2 Umístění chovu v mateřské škole

Nejčastěji jsou zvířata chována ve třídě (32 respondentů), sedm respondentů uvedlo, že zvíře je chováno ve společných prostorách. Na zahradě mateřské školy jsou chována zvířata ve čtyřech případech. Tři respondenti uvedli, že zvíře je chováno jinde, a to ve dvou případech v zookoutku a v jednom případě ve speciální třídě, kde se běžně nevyskytují děti.

Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, o jaký druh zvířete se jedná?

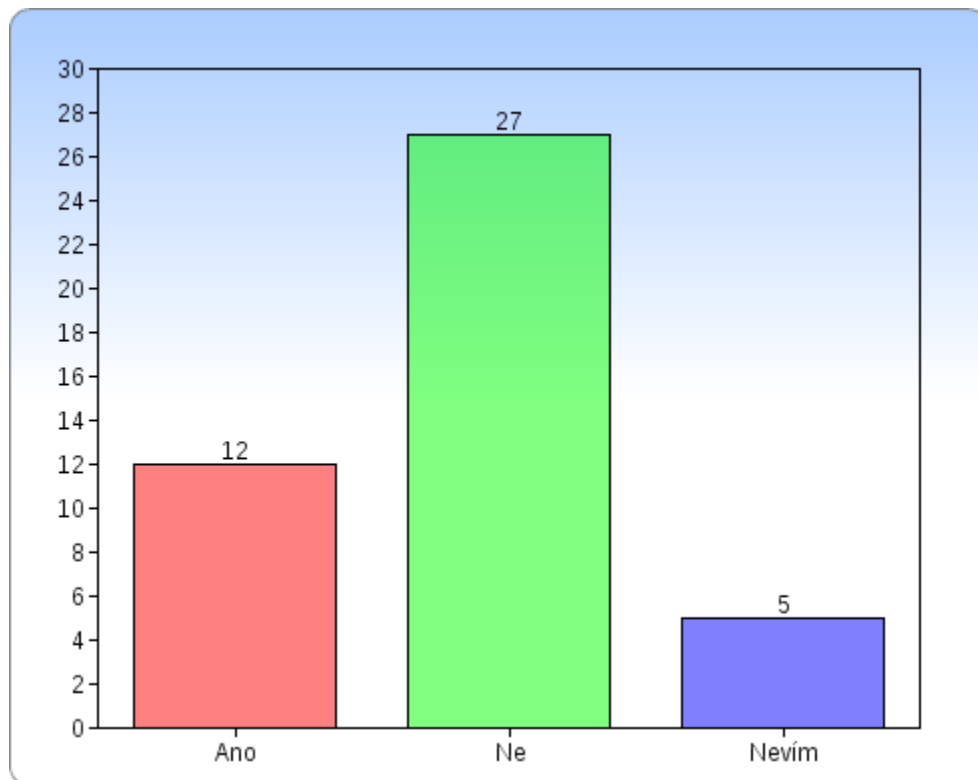
Graf č. 3 Druhy zvířat chované v mateřské škole

Celkem bylo respondenty vyjmenováno dvacet jedna chovaných zvířat. Nejčastěji jako chované zvíře respondenti uváděli oblovky. Akvariijní ryby uvedlo čtrnáct respondentů. Morčata jsou v mateřské škole respondenty chována v sedmi případech. Dále jsou v mateřských školách respondentů chováni křečci, strašilky, králíci, různé druhy želv, gekončící noční, agamy vousaté, pískomilové, osmáci degu, drůbež, andulky, činčily, užovky, motýli, čolci východní, psi, kočky, včely a kozy.

Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, je pravidelně kontrolováno veterinárním lékařem?

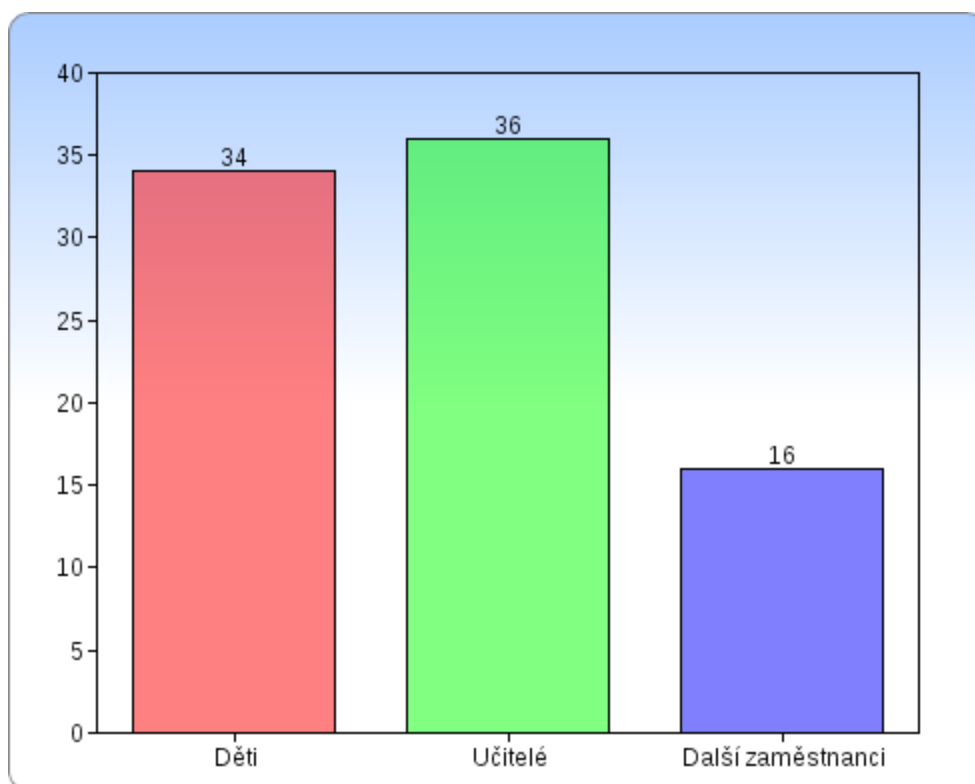
Graf č. 4 Veterinární kontrola chovaných zvířat

Na otázku týkající se veterinární kontroly chovaných zvířat kladně odpovědělo dvanáct respondentů. Dvacet sedm respondentů uvedlo, že pravidelná veterinární kontrola neprobíhá. Pět respondentů neví, zda veterinární kontrola probíhá, či ne.

Pokud se ve Vaší mateřské škole nějaké zvíře nachází, kdo o něj pečuje?

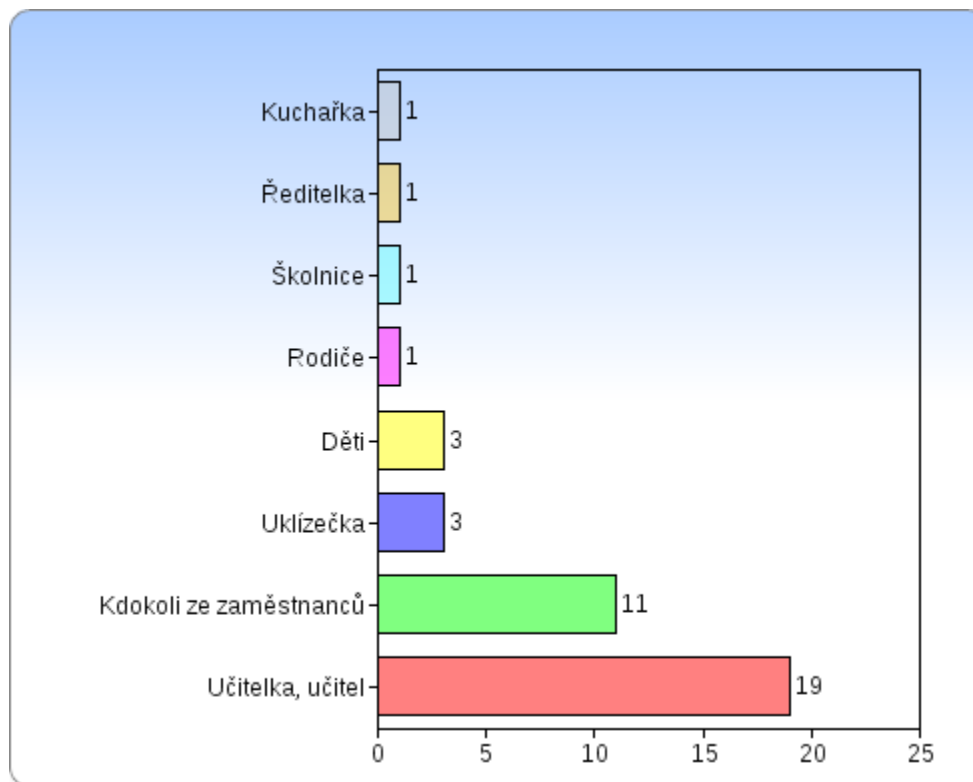
Graf č. 5 Zajištění péče o chované zvíře

Z výsledků průzkumu vyplývá, že ve třiceti čtyřech případech je péče o zvířata zajišťována dětmi. Třicet šest respondentů uvádí, že péči obstarávají učitelé. Další zaměstnanci mateřské školy se do péče o zvířata zapojují v šestnácti případech.

Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, kdo o něj pečuje během prázdnin a volných dní?

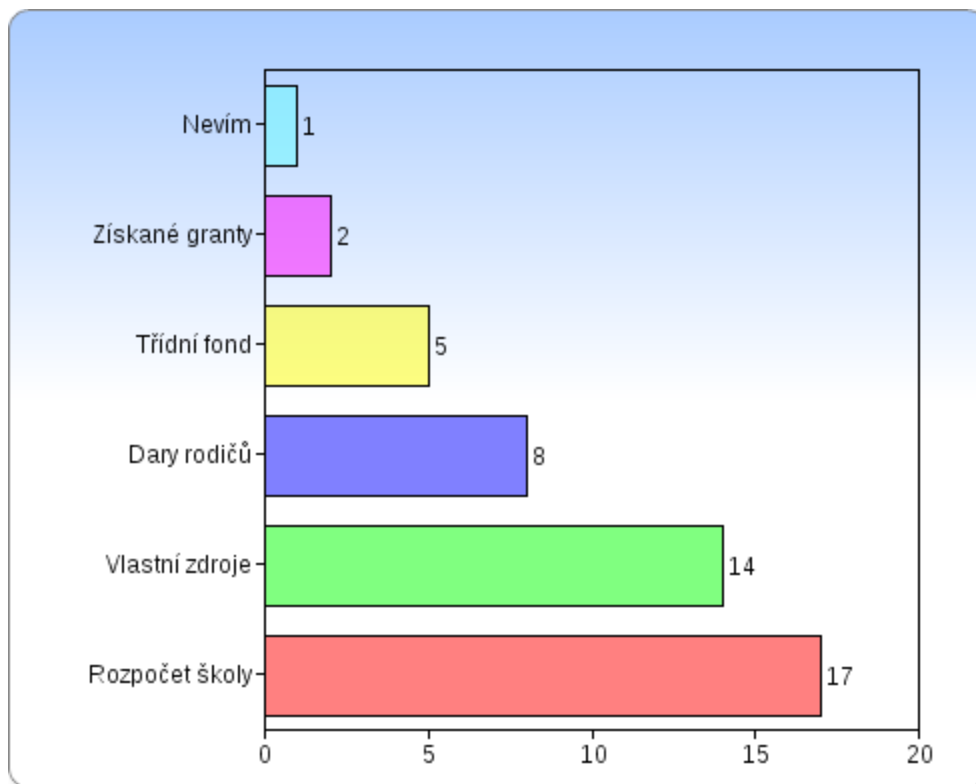
Graf č. 6 Zajištění péče o chované zvíře během volných dní

Během volných dní o zvířata v mateřských školách respondentů nejčastěji pečují učitelé, v devatenácti případech. Jedenáct respondentů uvádí, že péči o zvířata v době volna zajišťuje kdokoli ze zaměstnanců mateřské školy. Dále se do péče o zvířata zapojují uklízečky mateřské školy, děti, rodiče, školnice, ředitelky a kuchařky.

Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, z čeho je jeho chov financovaný?

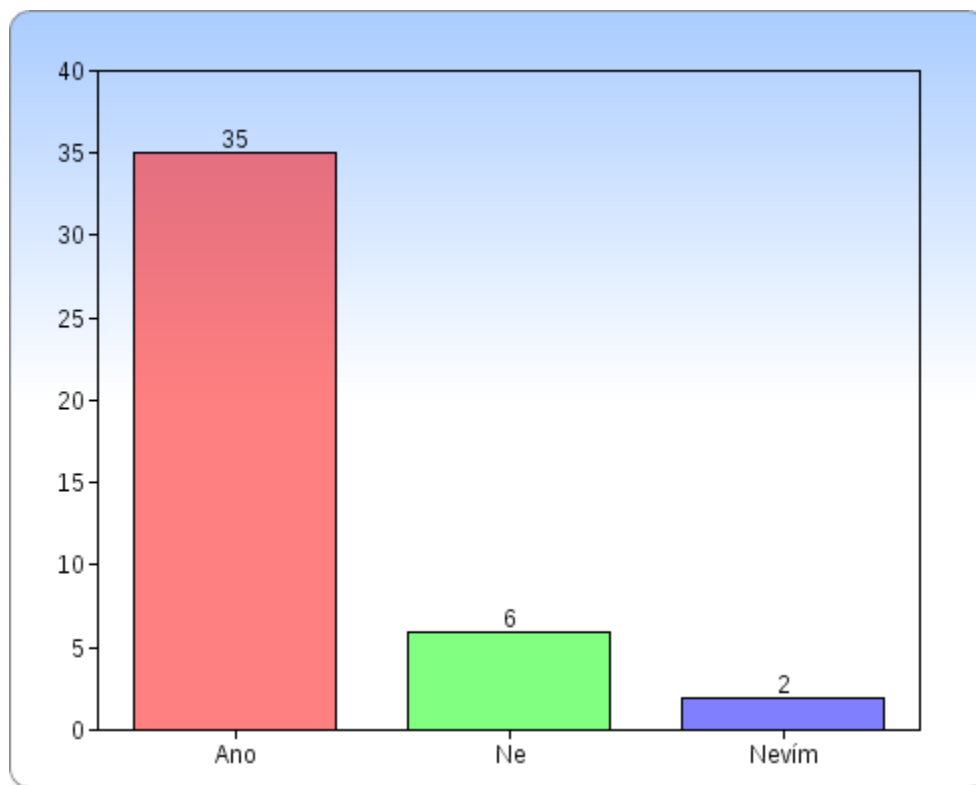
Graf č. 7 Financování chovu

Nejčastěji respondenti uvedli, že chov zvířat je financován z rozpočtu mateřské školy. Ve čtrnácti případech jsou využívány vlastní zdroje pedagogů. Rodiče na chov přispívají v osmi případech. Pět respondentů uvedlo, že chov je financován ze třídního fondu. Ve dvou případech je chov financován z peněz získaných grantů. Jeden respondent uvádí, že neví, z čeho je chov financován.

Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, je pravidelně využíváno ve výchovně vzdělávacím procesu?

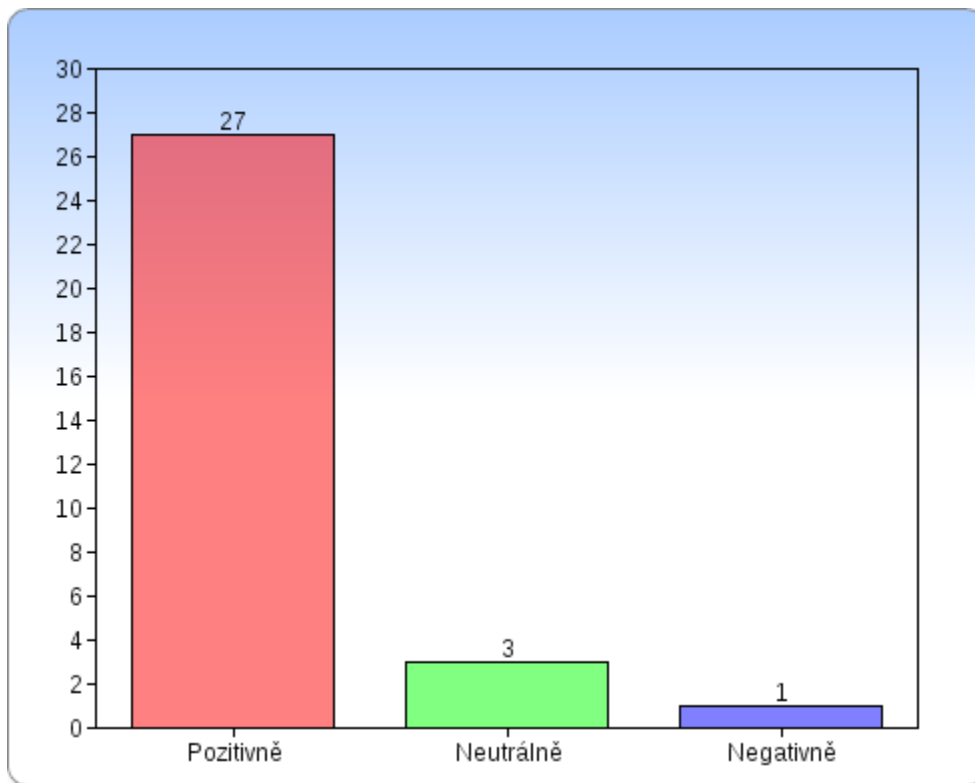
Graf č. 8. Využití chovaných zvířat ve výchovně vzdělávacím procesu

Na otázku týkající se využití chovaných zvířat v edukačním procesu kladně odpovědělo třicet pět respondentů. V šesti případech nejsou zvířata v edukačním procesu využívána. Dva respondenti odpověděli, že nevědí, zda jsou zvířata v edukačním procesu využívána.

Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, jak na jeho přítomnost ve škole reagují rodiče?

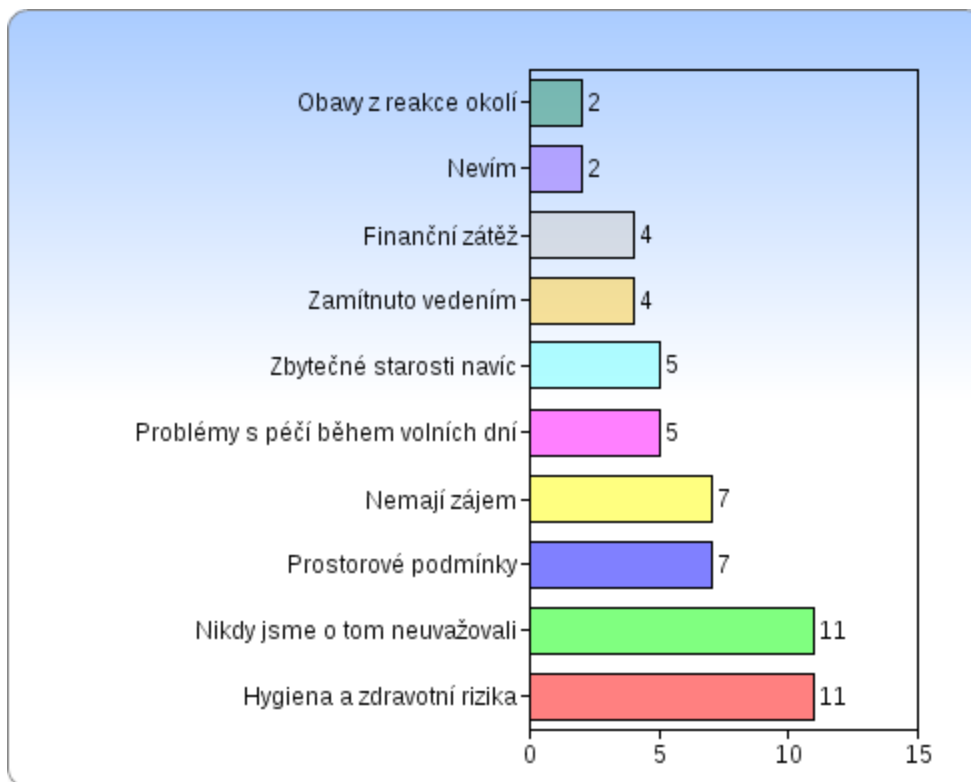
Graf č. 9 Reakce rodičů na zvířata chovaná v mateřské škole

Dvacet sedm respondentů uvádí, že rodiče na přítomnost zvířat reagují kladně. Ve třech případech jsou reakce rodičů neutrální. Pouze jeden respondent uvedl, že se setkal s negativní reakcí rodičů.

Pokud se ve Vaší škole žádné zvíře nenachází, z jakého je to důvodu?

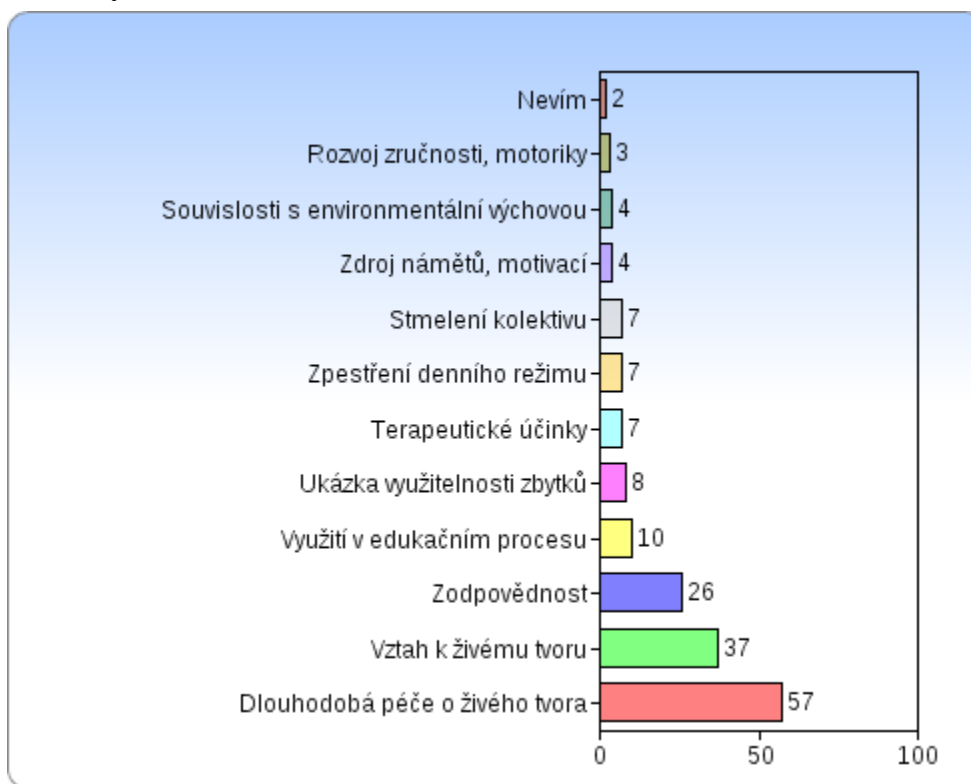
Graf č. 10 Důvody nerealizace chovu v mateřské škole

Nejvíce respondentů (11) uvádí jako hlavní překážku chovu zvířat v prostředí mateřské školy hygienu a zdravotní rizika. V jedenácti případech respondenti uvedli, že o chovu zvířete prozatím ani neuvažovali. Prostorové podmínky byly označeny za překážku v sedmi případech. Ve stejném počtu případů (7) vyjádřili učitelé nezájem o chov. Jako další důvody respondenti uvedli problémy s péčí o zvíře během volných dní, zbytečné starosti navíc, zamítnutí vedením a přílišnou finanční zátěž. Ve dvou případech respondenti uvedli, že nevědí.

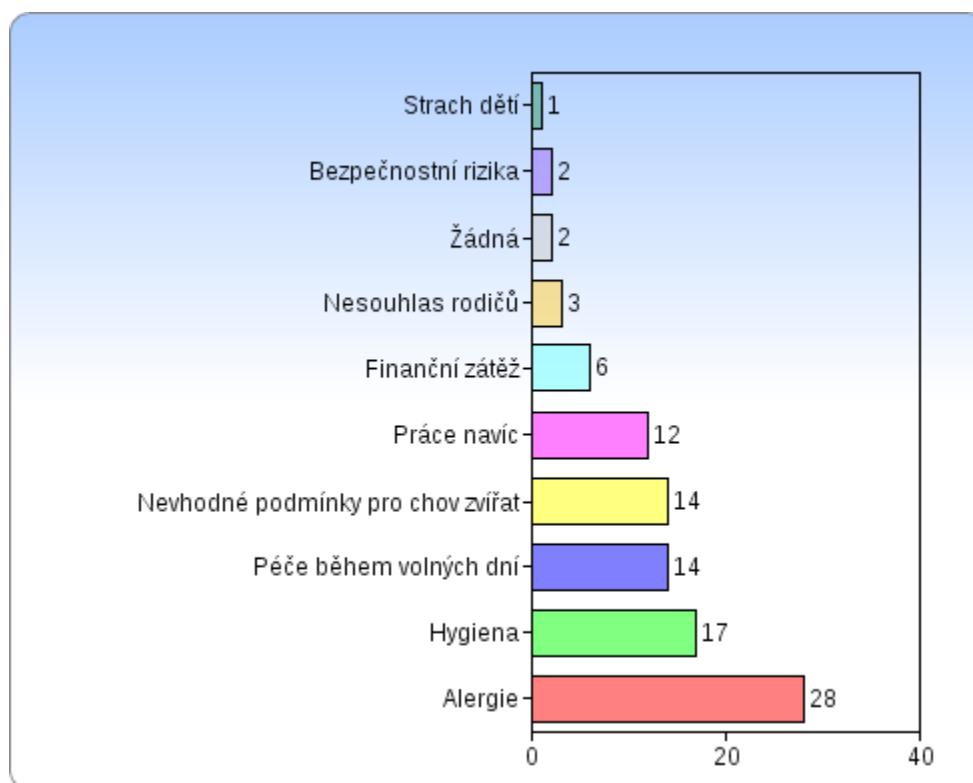
V čem vidíte hlavní pozitiva a negativa chovu zvířete v mateřské škole?

Graf č. 11 Pozitiva chovu zvířat v mateřské škole z pohledu učitelek a učitelů mateřské školy

Jako pozitivní respondenti shledávají dlouhodobou péči o živého tvora v mateřské škole, a to v padesáti sedmi případech. Třicet sedm respondentů hodnotí jako pozitivní navození vztahu dětí k živému tvorů. Dvacet šest respondentů uvádí jako přínos chovu v mateřské škole učení zodpovědnosti. Dále bylo mezi klady uvedeno využití zvířat v edukačním procesu, ukázka využitelnosti zbytků ze školní jídelny, využití terapeutických účinků zvířat, zpestření denního režimu v mateřské škole, stmelení kolektivu, zvířata jako zdroj námětů a motivací, možnost propojení s environmentální výchovou a rozvoj zručnosti a jemné motoriky. Jeden respondent uvedl, že neví, jaká pozitiva může chov zvířat v mateřské škole přinést.

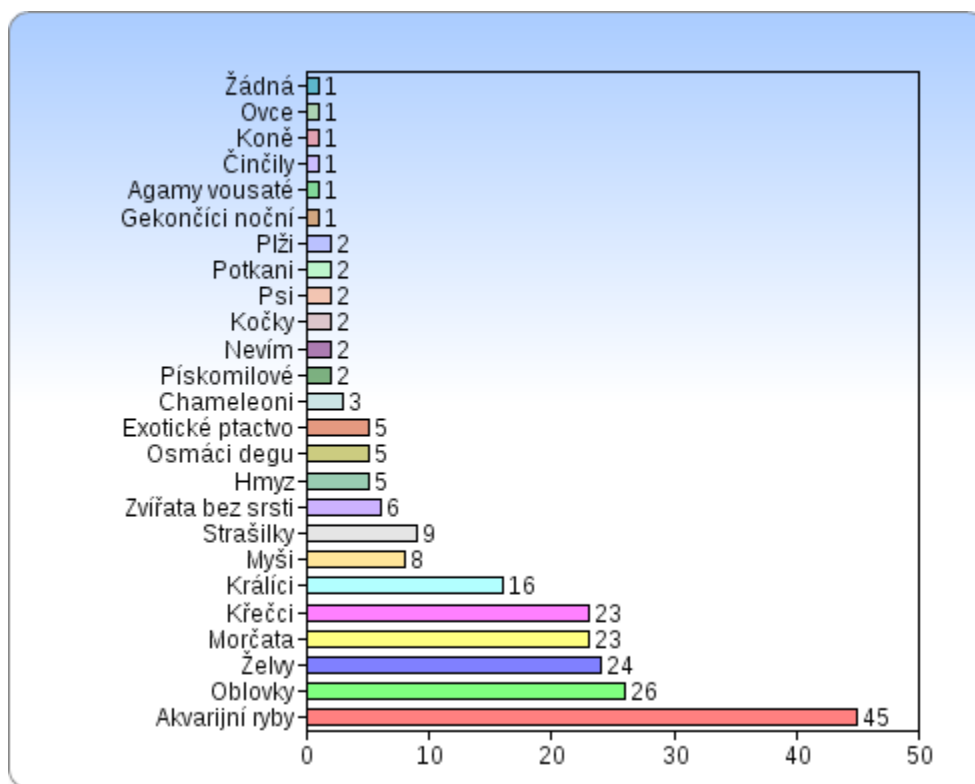
Graf č. 12 Negativa chovu zvířat v mateřské škole z pohledu učitelek a učitelů mateřské školy

Nejčastěji respondenti spatřují negativa chovu zvířat v mateřské škole v možných alergiích dětí, ve dvaceti osmi případech. Hygienická rizika spatřují v chovu zvířat v mateřské škole respondenti v sedmnácti případech. Problémy s péčí během volných dní považuje za negativum čtrnáct respondentů. Mezi negativa byly dále uváděny nevhodné podmínky pro chov zvířat v mateřské škole, práce navíc pro zaměstnance školy, finanční zatížení, nesouhlas rodičů, bezpečnostní rizika a strach dětí. Ve dvou případech bylo respondenty uvedeno, že v chovu zvířat v mateřské škole nespátřují žádná negativa.

Jaké druhy zvířat jsou podle Vás vhodná k chovu v mateřské škole?

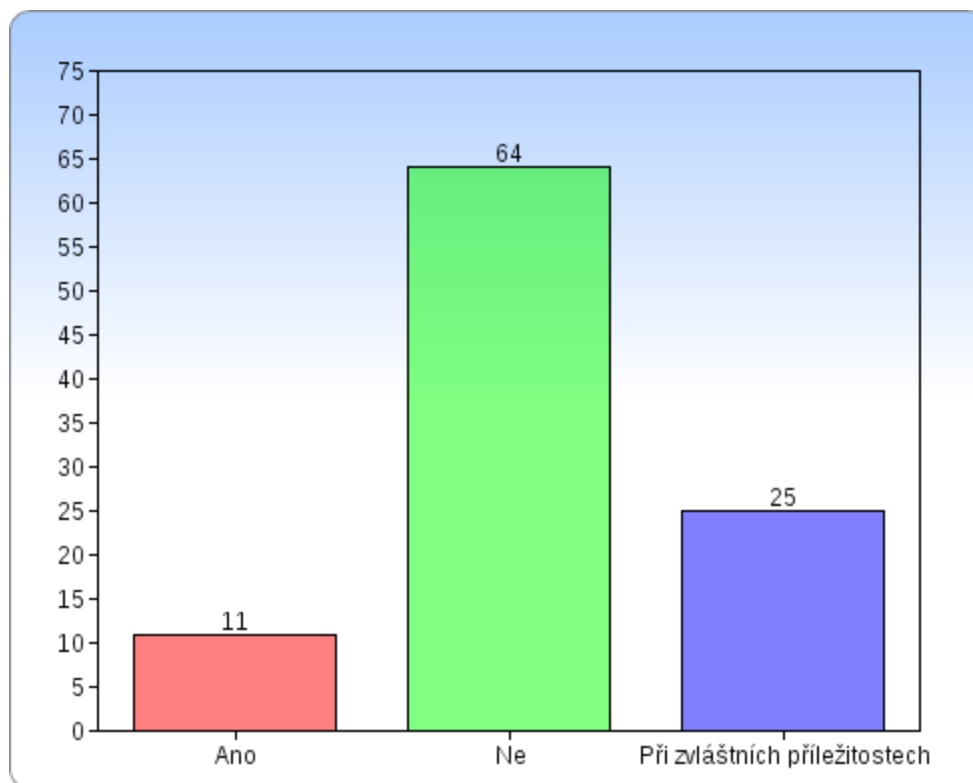
Graf č. 13 Zvířata vhodná k chovu v mateřské škole z pohledu učitelek a učitelů mateřských škol

Jako zvířata vhodná pro chov v mateřské škole byly respondenty nejčastěji uváděny akvarijní ryby, a to ve čtyřiceti pěti případech. Oblovky spatřuje jako vhodné k chovu dvacet šest respondentů. Různé druhy želv za vhodné označilo dvacet čtyři respondentů. Dále respondenti uvedli morčata, křečky, králíky, myši, strašilky, zvířata bez srsti, hmyz, osmáky degu, exotické ptactvo, chameleony, pískomily, kočky, psy, potkany, plže, gekončičky noční, agamy vousaté, činčily, koně a ovce. Jedním respondentem bylo uvedeno, že zvíře vhodné k chovu v mateřské škole není. Dva respondenti nevědí, které zvíře může být pro chov v mateřské škole vhodné.

Mají děti možnost donést do školy své vlastní domácí mazlíčky?

Graf č. 14 Umožnění návštěv domácích zvířat dětí v mateřské škole

Jedenácti respondenty bylo uvedeno, že umožňují dětem donést do mateřské školy svá vlastní zvířata. Šedesát čtyři respondentů uvedlo, že děti nemají možnost svá zvířata do školy donést. Ve dvaceti pěti případech mohou děti donést zvířata do mateřské školy při zvláštních příležitostech. Tito respondenti byli vyzváni k vypsání těchto příležitostí.

Ve dvanácti případech mohou děti donést zvířata do školy v případě, že zvířata vhodně doplní aktuální program. Po domluvě mohou děti donést zvířata do mateřské školy ve čtyřech případech. Den zvířat byl jako zvláštní příležitost k ukázce domácích zvířat ve třech případech. Dvěma respondenty bylo uvedeno, že umožní donést do školy svého vlastního domácího mazlíčka v případě, že mu bude nápomocný při adaptaci na mateřskou školu. V jednom případě je vhodnou příležitostí k ukázce domácích mazlíčků Den Země.

10.2 Zajímavé odpovědi z dotazníkového šetření

V dotazníkovém šetření, především u otevřených otázek, zaznělo mnoho zajímavých výpovědí. Některé z nich bych ráda zveřejnila v této kapitole.

Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, jak na jeho přítomnost reagují rodiče?

„Pozitivně, pro mnoho z nich je to jeden z hlavních důvodů, proč dítě dávají do této školky.“

Pokud se ve Vaší škole žádné zvíře nenachází, z jakého je to důvodu?

„Zatím jsem nezískala odvahu k prosazování, starší kolektiv ostatních učitelek se vždy brání mým novým nápadům...“

„Dosud jsme o tom neuvažovali. Nevím, jaké výhody a nevýhody chov zvířete v MŠ obnáší.“

„Zatím se nám nepodařilo chov prosadit, ale nevzdáváme se.“

„Jsme nový kolektiv a ještě jsme se o této možnosti nebavili, snad nyní zvážíme.“

„Jsem tam nová, není v jiné třídě. Bojím se zažádat o svolení.“

V čem vidíte hlavní pozitiva a negativa chovu zvířete v mateřské škole?

„Je součástí každé třídy, pomáhá především v adaptaci dětí (funguje jako obraz televize).“

„Dle mého názoru jde o týrání daného zvířete. Hlučné místo, malé děti se k živým tvorům neumí ještě chovat zodpovědně a s ohledem. Zvíře může utéct a v případě hlodavců je to krajně nezodpovědné. Může dojít k prokousnutí drátu a následnému zranění dětí, požáru...“

10.3 Interview s ředitelkou Mateřské školy Rybička

Mateřská škola Rybička

V Mateřské škole Rybička jsem absolvovala svou třetí, závěrečnou praxi. Tuto školku jsem si zvolila právě z důvodu její specifčnosti a jako ideální zdroj informací a inspirace pro mou bakalářskou práci.

Mateřská škola Rybička je univerzitní, přírodovědně zaměřená mateřská škola, kterou provozuje Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Provoz začal 4. března 2013. Mateřská škola se nachází v samotném centru Prahy v areálu botanické zahrady Na Slupi. Je určena pro děti zaměstnanců Univerzity Karlovy, ale i studentů doktorandského studia PřF UK, potažmo celé Karlovy Univerzity. Do školky jsou přijímány děti rodičů, kteří se vracejí do práce po skončení mateřské popř. rodičovské dovolené, nebo pracující současně při mateřské popř. rodičovské dovolené. Přijímány jsou i děti, jejichž rodiče ukončili rodičovskou dovolenou před méně než jedním rokem od data nástupu dítěte do školy.

Do mateřské školy jsou přijímány děti od 2,5 roku. Vždy je posuzována jejich zralost a míra sebeobsluhy. V mateřské škole jsou zřízeny 2 třídy – třída žabiček a třída mořských koníků. Třídu žabiček navštěvují děti mladší, do třídy mořských koníků chodí děti starší včetně dětí předškolních. Maximální kapacita každé třídy je 12 dětí. Školka nabízí rodičům umístit děti na sdílená místa. V mateřské škole funguje rezervační systém, který umožňuje doplnění uvolněné kapacity (např. při nemoci) dětmi ze sdílené docházky a zaručit tak maximální obsazenost tříd.

Třídy se nacházejí v prvním patře budovy, stejně tak jako kabinet pro paní učitelky. V přízemí poté nalezneme ředitelnu, místnost vyhrazenou pro pokusy, badatelské aktivity a zookoutek. V suterénu budovy se nachází keramická dílna vybavená potřebnými pomůckami, včetně keramické pece.

Na budovu školy navazuje školní pozemek obklopený vysokou zdí. Školní zahrada je tak oddělená od rušného města a představuje oázu klidu. Na školní zahradě se nachází květinová, zeleninová a bylinková zahrádka, pískoviště a dětské herní prvky včetně skluzavky a houpaček. Součástí školního pozemku je i voliéra určená pro chov slepic.

Chov zvířat v mateřské škole Rybička

Chov zvířat je v mateřské škole provozován již od jejího začátku. Pro chov je vyhrazena speciální místnost v 1. NP budovy – tzv. Zookoutek. Jeho součástí je i kuchyňská linka s tekoucí vodou určená na přípravu potravy pro zvířata. V Zookoutku se nachází velké množství klecí, akvárií, terárií, insektárií a dalších chovatelských zařízení. Jsou zde také uskladněny potřeby pro chov zvířat – podestýlky, pomůcky na čištění ubikací a potrava. Pro chov zvířat jsou používány odpovídající ubikace v maximální velikosti a jsou vybaveny potřebným zařízením.

Interview

Dobrý den, jak se máte?

Řekla bych, že od té doby, co provozujeme mateřskou školu, mám neustále pocit, že mám pořád co dělat a velice mě to naplňuje.

Mohla byste prosím charakterizovat Vaši mateřskou školu?

Naše školka je univerzitní mateřskou školou, která zabezpečuje dětem klasickou předškolní přípravu, a výchovu v rámci rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, s přírodovědnou nadstavbou. Znamená to, že kromě běžných činností, které se dělají v klasické mateřské škole, nabízíme dětem ještě něco navíc. Tím je například přírodovědně badatelská činnost, různé pokusy založené na základních, běžných fyzikálních principech, přírodovědná pozorování, sledování změn v přírodě, určování různých druhů rostlin, živočichů apod. Dále se zde důkladně věnujeme environmentální výchově, máme zde zookoutek se zvířaty, kde děti pečují o zhruba čtrnáct druhů zvířat, trvale a dlouhodobě. V prostorách školky je i keramická dílna. Díky tomu, že sídlíme v areálu botanické zahrady, máme možnost chodit sem během celého roku.

Mohla byste prosím říci něco o vzniku mateřské školy? Kde jste se inspirovali?

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze původně uvažovala o tom, že zde zřídí hlídací klub, který by fungoval na principu péče o děti. Vzhledem ke krásné poloze školky a k možnostem, jaké nabízí už jen orientace většiny rodičů, přírodovědců, byla by škoda tyto kapacity nevyužít. Z tohoto důvodu tedy byla založena přírodovědná mateřská škola.

Jaké jsou hlavní priority Vaší mateřské školy?

Vytvářet a prohlubovat u dětí láskyplný vztah k přírodě, k její ochraně, k druhým lidem a k sobě samým.

Pracovala jste před otevřením mateřské školy Rybička v běžné mateřské škole?

Pracovala jsem v mateřské škole od organizace YWCA (Young Women's Christian Association - Křesťanské sdružení mladých žen). Jedná se o charitativní organizaci pro pomoc ženám v nouzi. Také jsem pracovala jako učitelka v soukromé mateřské škole.

Zaznamenala jste nějaké rozdíly mezi dětmi z klasických školek a dětmi, které navštěvují Rybičku?

Určitě. Už z toho důvodu že přibližně 95 – 98 % rodičů, kteří sem své děti umisťují, mají vysokoškolské vzdělání. Děti jsou velmi bystré, vynikají výbornou pamětí, logickým myšlením, zájmem o knihy, encyklopedie a často mají již v tomto věku rozsáhlé přírodovědné znalosti. Znají rostliny a zvířata, se kterými se děti seznamují na prvním stupni základní školy. To považuji za významný rozdíl. I sociální zázemí našich dětí ze školky Rybička je velmi dobré. Rodiče dbají na rozvoj svých dětí, mají hodně času s nimi doma pracovat, zabývat se jimi, často chodí do přírody a to pak posiluje působení školky a rodiny v té oblasti, která je středobodem našeho zájmu.

Já se ve své bakalářské práci zabývám domácími zvířaty v prostředí mateřské školy. Ve Vaší škole se nachází velké množství nejen domácích zvířat. Měli jste nějaká kritéria, podle kterých jste zvířata pro chov v mateřské škole vybírali?

Ano. Mám s chovem různých skupin zvířat rozsáhlé osobní zkušenosti. Dále jsem studovala dostupnou literaturu, konzultovala jsem tuto problematiku s kolegyní, která pracuje při environmentálních programech zaměřených na zvířata v Toulcově dvoře. Dále jsem konzultovala s PhDr. Kateřinou Jančaříkovou, Ph. D. z pedagogické fakulty, která se zabývá envigogikou a zooasistencí dlouhá léta a píše velmi kvalitní publikace. Navštívila jsem také ředitelku Mateřské školy Semínko v Toulcově Dvoře, paní Mgr. Magdalenu Kapuciánovou. Co se týče chovu zvířat, vycházela jsem ze svých zkušeností a diskuzí s PhDr. Kateřinou Jančaříkovou, Ph. D. Zvířata, která zde chováme, by měla být víceméně zástupci různých skupin živočichů. Ti by měli mít nějaké zajímavé znaky, ať už

chování, zbarvení, přizpůsobení apod. Měla by být vhodná ke kontaktování, mít své různorodé strategie, které jsou pro děti zajímavé. Např. oblovka představuje velký model pro děti, je na ní vše dobře vidět, oproti např. páskovkám, které běžně nalezneme v přírodě. Mnohé z těchto zvířat, jsou didaktickými modely na prvním stupni základní školy.

Mohla byste prosím vyjmenovat, se kterými druhy živočichů se ve vaší mateřské škole můžeme setkat?

Jedna část jsou ta zvířata, která jsou zde trvale chována. Druhou část tvoří zvířata, která se zde objevují jen periodicky, v průběhu roku, nebo se na ně chodíme dívat do botanické zahrady. Často je naše pozorování založeno na tom, že se zvířata zrovna aktuálně vyskytují v přírodě. Máme je tedy možnost v přírodě sehnat, takže je sem na chvíli doneseme, a potom je zase vrátíme do přírody. Což považuji za krásný model a myslím si, že pro mateřskou školu, která nemá možnost dlouhodobého chovu je tohle výborná varianta, díky které se děti seznámí s těmi nejběžnějšími živočichy, kteří se běžně v přírodě vyskytují. V tom případě je ale nutné, vyvarovat se chráněných druhů zvířat.

Trvale tedy chováme přibližně 14 druhů zvířat. Začnu-li u ryb, máme ryby živorodé, dále tetrovité, které jsou zajímavé svým zbarvením, ale i chováním, především tím, že žijí v hejnech. Dále čichavce a další ryby zajímavé chováním. Příkladem je peřovec kukaččí, který se chová podobně jako kukačka. Zanáší své jikry jiným rybám, tlamovcům, do tlamy a oni je potom vychovávají a starají se o ně. V podstatě se tedy jedná o různé druhy ryb, které jsou nějakým způsobem zajímavé, každá skupina něčím jiným. Měli jsme zde také sladkovodní krevety a raky, které se chystáme obnovit. Dále chováme vodní šneky piskočky i klasické okružáky.

Z plžů u nás najdete africké šneky, oblovky, konkrétně největší oblovku žravou. Velikou výhodou oblovek je to, že na ně nejsou popsány vůbec žádné alergie, což platí také u ryb. U ryb se zase dobře vysvětluje např. ekologická rovnováha v přírodě, když se zakládá akvárium, když se bavíme o prostředí, ve kterém ryby žijí, na akváriu se to velice dobře demonstruje. Akvárium je malý fungující ekosystém a spoustu věcí se na něm dá dětem ukázat, včetně údržby. V budoucnu bychom zde rádi měli akvárium na odchytů z přírody, ve kterém bychom mohli krátkodobě chovat různé druhy živočichů, např. dafnie, buchanky, vodní berušky, nezmary, potápníky, larvy, kukly komárů apod. Poté, co si je

s dětmi prohlédneme, by byli vráceni zpět do přírody. V botanické zahradě pozorujeme během roku celý vývojový cyklus žab a čolků, kteří jsou v tůňkách botanické zahrady. Právě u nich je problém s tím, že jsou chráněni. Není je tedy možné donést přímo do mateřské školy.

Z plazů chováme gekončíky noční, kteří jsou na rozdíl od gekonů mnohem klidnější, kontaktnější, pomalejší. Jsou hmyzožraví, děti tedy vidí, jak loví, jak se k lovu chystají, jak se k sobě navzájem chovají. Dají se také dobře uchopit.

Dále máme agamy vousaté, které jsou ochočené. Dají se na nich velmi dobře ukázat některé znaky, opět se jedná o poměrně velké zvíře. Jejich strava je kombinovaná s rostlinou, jejich životní prostředí je jiné, mají zajímavé sociální chování, kterým vyjadřují svou dominanci a mají denní aktivitu na rozdíl od gekončíků.

Hady nechováme. U exotických ptáků - papoušků je problémem poměrně silný zobák a hrozí tedy nebezpečí pro děti. Vhodné by mohly být andulky, méně korely apod. Chováme však kur. Konkrétně se jedná o holand'anky, holandské zakrslé, bantmanky a sebritky. Jedná se o zakrslá plemena slepic. Sebritky mají typickou kresbu peří, kde každé jednotlivé pero je orámováno tmavým proužkem, proto můžeme na tomto plemenu slepic, krásně demonstrovat skladbu peří. Slepice jsou ochočené, s dětmi můžeme chodit sbírat vejce, děti si je chovají, hladí je, krmí.

Dále chováme pískomily a osmáky degu. Oba druhy jsou podle mého názoru trochu rychlé na děti předškolního věku. S dětmi je krmíme, pokud otevřeme vrátka klece, vyběhnou a děti si je mohou pohladit, ale jsou méně vhodné k braní na ruku. Jsou rychlí a dětem poměrně často vadí jejich ostré drápy, které jsou u obou těchto druhů citelnější. Abychom mohli pustit osmáky nebo pískomily přímo k dětem, museli by být opravdu hodně ochočení.

Ve školce chováme a pravidelně rozmnožujeme morčata, která jsou ideální pro děti na kontaktování – chování, hlazení. Jejich strategií je neutíkat, jak činí většina jiných zvířat, ale přitisknout se k zemi. Morčatům pravidelně stříháme drápy a děti od nejútlejšího věku se naučí se je moc hezky a citlivě uchopit a pochovat.

Chováme i křečíka Robovského, který je menší a na rozdíl od klasického křečka zlatého nebývá příliš nerudný v pokročilejším věku. Zde vidím ještě prostor k objevování spolu s dětmi. Zajímavé by bylo například třeba měření velikosti lícních toreb u křečků – měřeno množstvím jednorázově přijaté oblíbené potravy, obecně vzato např. sledování a vzájemná srovnávání potravních preferencí u různých druhů drobných savců, užití různých typů podestýlek, délka doby březosti, porovnávání vzhledu narozených mlád'at...

Je důležité také to, jakým způsobem děti se zvířaty kontaktujeme. Je to vlastně několikafázová záležitost. Nejprve pozorujeme, jaký vztah mají děti ke zvířatům. Zda aktivní, nebo zda mají spíš odstup. Podle toho poté volíme cestu kontaktu. Není to tak, že bychom dětem plošně ke kontaktu se zvířaty nutili nebo jim bránili. Kdo chce, může si zvířátko pochovat, kdo ne, může si pouze pohladit, nebo se dívat. Postupně se případná obava odbourá. Na děti nijak nespěcháme. Pokud je dítě naopak rychlé, akční, často hlasité, snažíme se ho nejdříve ztišit a trochu zpomalit. Máme pravidla, jak se u zvířátek chovat. Jsme u nich potichu, nebo kdo si chce vzít zvířátko pochovat, sedne si na zem a vezme si na klín nebo do rukou, ale nízko nad zemí, aby případný pád z malé výšky zvířeti neublížil.

Dále chováme strašilky, jako zástupce hmyzu. Další zástupce hmyzu nosíme do školky z přírody. O nich si poté povídáme, určujeme je nebo si je prohlížíme pod lupou. Může se jednat o pavouky, svinky, žížaly apod. Rádi bychom v budoucnu chovali motýly, např. babočku kopřivovou z přírody, aby děti mohly přímo zažít celý cyklus vývoje od vajíčka a maličké housenky až po kuklu a vylétnutí motýla.

Ráda bych upozornila na to, že je velice důležité vyhnout se vypouštění cizích živočišných druhů k nám do přírody, což by mohl být případ u oblovek. Jakékoli vypouštění cizích živočišných druhů do volné přírody může způsobit velkou škodu. Proto by se měl nad tímto aspektem zamyslet každý, kdo chov plánuje, a zajistit si třeba předem odbyt případných chovatelských přebytků.

Dá se říci, který druh zvířete je mezi dětmi nejoblíbenější?

To se dá říci jen velmi těžko. Každé dítě preferuje jiný druh zvířete. Najdeme děti, které zajímají rybičky, obecně bych ale řekla, že mezi nejoblíbenější patří teplokrevná zvířátka a samozřejmě jejich mláďata.

Vyskytly se při zavádění chovu zvířat do školky nějaké problémy, nebo komplikace, které jste neočekávali?

Na pískomilech se nám přemnožil ektoparazit, čmelíkovec krysí, který primárně parazituje na myších a myšicích. Museli jsme provést větší dezinfekční zásah.

Co považujete za největší přínos chovu zvířat v mateřské škole?

Určitě to, že si děti pravidelnou péčí o zvířata vytváří ke zvířatům vztah, úplně přirozeně chápou jejich potřeby, přirozeně porozumí tomu, jak to v přírodě chodí. Především když zvířata mají větší ubikaci, která je zařízená podobně, jako je to v přírodě. Chápou, že o zvíře je potřeba se starat, poskytovat mu péči a uspokojovat všechny jeho potřeby.

Jak často přicházejí děti se zvířaty do styku?

Děti mohou zookoutek navštěvovat s rodiči pravidelně při příchodu nebo odchodu z mateřské školy, čehož využívají někdo více někdo méně pravidelně. Různé děti mají ke zvířatům různě silný vztah, už když sem přijdou. Někdo má zvířata i doma a nejsou mu tak vzácná. Ale zjistila jsem, že existují činnosti, které zaujmou i tyto děti. Například i u dětí, které příliš nebaví chodit ke zvířatům a krmit je, se dá najít něco, co je baví velmi. Pořádali jsme např. šnečí závody, dělali jsme pokus s krmením, třídili jsme, kdo co žere apod. Tyto činnosti často zaujmou i děti, které by např. obyčejný a pro ně běžný kontakt tolik nebavil.

Jinak chodí děti ke zvířatům v rámci programu ve školce cca 2x týdně, někdy i častěji. Jednou týdně mají děti návštěvu zookoutku v programu, jako řízenou činnost. Ve výjimečných případech, kdy se narodí morčátka, osmáčci, nebo se děje něco neobvyklého, děti hned zveme, aby se přišly podívat. V rámci pobytu venku děti chodí trhat trávu našim zvířátkům, stejně tak zkrmujeme zbytky ze svačiny, kterou zvířatům opět přinesou děti.

Když tedy s dětmi do zookoutku jdete, co tam obvykle dělají? Čemu se věnují?

Nejčastěji je to určitě běžná péče – kontrola vody, krmení, hlazení a pochování, krmení agam cvrčky, krmení rybiček. Ale říkáme si i další věci: jak a v jakém prostředí zvířátka žijí, zkoumáme jejich potravní zvyklosti, jak poznáme nemocné zvířátko, jak pan veterinář pozná, zda je zvířátko zdravé, ukazujeme si s dětmi části těla zvířat a pojmenováváme je, počítáme mláďata, vajíčka, pakobylky, porovnáváme množství, krmíme pamlsky, čistíme s dětmi zvířátka. Například nedávno jsme si ukazovali dominantní chování samce agamy vousaté – to, jak nafoukne kůži na krku, zbarví ho téměř do černomodra a kýve hlavou. Nebo u slepic nás občas zaskočí kohouti bantamek – postaví peří na krku, někdy dokonce vyskočí do vzduchu a naznačí útok pařáty. Nejběžnější ale je vizuální kontrola, spojená s nakrmením a s pohlazením zvířat.

Máte nějaká doporučení pro ty, kteří by chtěli se zvířaty v mateřské škole začít?

Určitě si promyslet, jaká zvířata chceme chovat, jaké máme možnosti, podmínky, co chceme děti naučit a co jim chceme ukázat. Existují zvířata s rychlým metabolismem, ta vydrží bez péče maximálně víkend. Nemůžeme je nechat týden bez vody a jídla. Rozhodně zvážit své možnosti v tomto ohledu. Dále srstnatá zvířata mohou být pro některé děti alergenní. Je tedy důležité zvážit prostorové možnosti školy, a jak zajistíme možnost oddělení zvířat a dětí. Pokud budou zvířata ve třídě, jste limitováni při přijímání alergického dítěte.

Dále prostorové podmínky – jak můžeme mít velké akvárium, terárium, klec. V případě pořízení páru je nutné si rozmyslet, jak budeme řešit odbyt mláďat. Promyslet to stejně, jako by měl promyslet pořízení zvířete každý rodič. Dále organizačně zajistit, kam bude zvíře umístěno během prázdnin. Vím, že v některých školkách zajišťují péči o zvířata během prázdnin umístěním do některé rodiny, jejíž dítě školku navštěvuje. U nás se mohou rodiče s dětmi zapisovat a každý týden pečovat o morčátko.

Určitě je chov zvířat v MŠ velkým pozitivem, ať už bych učila v jakékoli školce, vždy bych se o zavedení chovu zvířat snažila. Tam, kde není možná cesta trvalého chovu, usilovala bych o možnost pozorování zvířat donesených dočasně z přírody a samozřejmě o jejich pozorování přímo v přírodě. Člověk vždy musí dodržet určitou kázeň – vypustit zvířata zpět do přírody ideálně v místě nálezu a vyhnout se chráněným druhům.

Co považujete za hlavní problémy přítomnosti zvířete v mateřské škole?

Především trvalost tohoto rozhodnutí. Dále množení a následný odbyt mláďat. Což jsou aspekty, které se řešit musí. Stejně tak jako svátky a prázdniny. Rozhodně to také není úplně zadarmo. Nejde jen o pořizovací cenu. Krmivo, obnova poničených věcí – např. akvariálních rostlin, podestýlky apod. Dále jsou zde případy, kdy zvíře onemocní. Zde je nutné vyhledat veterinárního lékaře, což také většinou nebývá zdarma a je třeba podniknout to většinou ve volném čase.

Řešili jste už někdy nějaké úmrtí zvířete?

Ano. Uhybnulá zvířata umístíme do kafilérie v chovech PřF. Záleží samozřejmě na velikosti zvířete, např. úhyn pakobylky není takový problém, jako úhyn většího zvířete. Vždy je nutné řídit se hygienickými předpisy. Ideální by bylo zvíře s dětmi pohřbít, což podle platných předpisů správně možné není.

Řešili jste alergie dětí? Máte ve vaší školce děti s alergií?

Nemáme žádné alergické dítě a žádné alergické dítě se nám sem doposud nepřihlásilo. Pokud tedy nemluvím o potravinových alergiích, které se vyskytují, ale pouze drobné. Vždy rodiče upozorňují na to, že musí zvážit situaci oni sami. Vzhledem k tomu, že školka je v botanické zahradě, pylu tady jsou a ve vyšší koncentraci v porovnání s většinou jiných pražských lokalit. Co se týče srsti a peří, vzhledem k tomu jak máme školku zařízenou, můžeme děti úplně prostorově oddělit od zvířat. Alergické dítě by tedy se zvířetem vůbec nemuselo do styku přijít. Každému rodiči bych však toto řešení rozmlouvala. Vzhledem k tomu, že máme v programu zakotveno to, že za zvířaty s dětmi chodíme, byla by škoda, kdyby dítě ke zvířatům nesmělo. Bylo by mu to líto. Vysvětlit toto dítěti je velice obtížné.

Myslíte, že to, že se u vašich dětí žádná alergie nevyskytuje, může mít souvislost s tím, že děti pocházejí z rodin přírodovědců, u kterých je předpokladem, že tráví mnoho času v přírodě apod.?

Osobně si myslím, že je to možné. Rodiče našich dětí mají k přírodě vztah, od mala děti do přírody berou, často doma chovají nějaké zvíře. Domnívám se, že tyto skutečnosti mohou mít na výskyt alergií vliv.

Jaké máte plány do budoucna?

Právě jsme vyhlásili zápis na příští školní rok. Již proběhl den otevřených dveří, kterého se zúčastnilo velké množství zájemců z řad rodičů - akademiků. Nyní tedy čekáme, jak se nám obmění děti. Kolik dětí zůstane a kolik odejde, ať už z důvodu zavedení školného, nebo z důvodu odchodu na základní školu.

V budoucnu plánujeme další využití možností školky, a to pro další děti. Ve hře jsou zájmové kroužky samozřejmě s přírodovědně badatelskou a chovatelskou tematikou, zooasistencí.

Chtěla byste ještě něco doplnit, nebo dodat?

Myslím, že vše podstatné bylo řečeno.

10.4 Shrnutí výsledků výzkumu

Cílem výzkumu praktické části této bakalářské práce bylo zmapovat situaci ohledně chovu domácích zvířat v prostředí českých mateřských škol. Zjistit zkušenosti a názory pedagogů na chov domácích zvířat v mateřských školách, a zjistit okolnosti realizace chovu zvířat v mateřských školách.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že téměř polovina respondentů (44) v mateřské škole realizuje chov zvířat. Padesát tři respondentů chov zvířat v mateřské škole nerealizuje. Čtyři respondenti uvedli, že chov zvířat v budoucnu plánují. Tato zjištění považují za pozitivní a pro mě překvapující. Nejčastěji je chov zvířat realizován ve třídě. Chovány jsou různé druhy zvířat, nejčastěji však oblovky a akvarijní ryby. Výsledky vyjadřují, že v mateřských školách jsou často chováni i hlodavci a plazy. Veterinární kontrola u chovaných zvířat ve většině případů neprobíhá. Péči o chovaná zvířata nejčastěji zajišťují učitelé a děti. Zapojují se však i další zaměstnanci školy. Během volných dní o zvířata v mateřských školách nejčastěji pečují učitelé, zapojují se však i děti, které si chovaná zvířata berou na volné dny domů. Chov je nejčastěji financován z rozpočtu školy, hojně jsou využívány i vlastní zdroje učitelů. Zvířata jsou ve většině případů využívána v edukačním procesu, což považují za pozitivní zjištění. Reakce rodičů na chov jsou dle získaných údajů většinou pozitivní. Jako nejčastější důvod, proč respondenti zvířata

v mateřské škole nechovají, byla udávána hygienická a zdravotní rizika. Poměrně velký počet respondentů (11) uvedlo, že je otázka zavedení chovu v mateřské škole nikdy nenapadla. Překážkou jsou i prostorové podmínky. Někteří z respondentů nemají o zavedení chovu v mateřské škole zájem. Za hlavní pozitiva chovu zvířat v mateřské škole respondenti považují přínos týkající se výchovně vzdělávacího procesu. Dále správné vzory pro děti, vytváření správných postojů ale i zpestření denního režimu a terapeutické účinky zvířat. Jako pozitivum respondenti hodnotili také vliv na kolektiv dětí. Za negativum byla nejčastěji označována hrozba alergií, hygiena, práce navíc, ale i finanční zátěž. Za druhy zvířat vhodné k chovu v mateřské škole respondenti označovali ve většině případů stejná zvířata, která uváděli jako zvířata v mateřské škole již chovaná. Většina respondentů uvedla, že děti nemají možnost donést do mateřské školy své vlastní domácí mazlíčky.

Velmi mile mě překvapil vysoký počet respondentů, kteří uvedli, že v mateřské škole zvíře chovají. Považuji to za pozitivní výsledek a doufám, že v budoucnu bude domácích zvířat v prostředí českých mateřských škol přibývat. Za nedostatek v dotazníkovém šetření považuji to, že jsem nezjišťovala, v jakém typu mateřské školy respondenti pracují.

Z rozhovoru s ředitelkou Mateřské školy Rybička, Mgr. Petrou Černou, vyplývá, že s chovem zvířat v mateřské škole mají pozitivní zkušenosti. V mateřské škole je chováno velké množství zvířat a jsou pravidelně využívána v edukačním procesu. Je však také nutné vše důkladně promyslet a zvážit všechny své možnosti.

11. Doporučení pro praxi

Přítomnost domácího zvířete v prostředí mateřské školy je bezesporu věcí užitečnou, která s sebou však nese i mnoho zátěže a rizik. Využitelnost zvířat ve výchovně vzdělávacím procesu je vysoká. Pokud se rozhodneme pro pořízení zvířete do mateřské školy, je důležité zvážit všechny naše možnosti a aspekty, které mohou přítomnost zvířete v mateřské škole komplikovat. Jednou z možností přítomnosti domácích zvířat v prostředí mateřské školy jsou návštěvní programy. Další dlouhodobou formou přítomnosti zvířete v mateřské škole je chov. Při zavádění chovu zvířat do mateřské školy se musíme držet určitých zásad. Důležitý je důkladný výběr zvířete pro chov, promyšlení umístění chovného zařízení, financování chovu, zdravotní a hygienická rizika atd. Důležitá je i platná legislativa, jejíž dodržování by mělo být samozřejmostí.

Důležité je myslet nejen na děti, personál školy a rodiče dětí, ale i na zvířata samotná. Pokud je naším cílem být dětem kladným vzorem, měli bychom myslet na to, že naším záměrem je zajistit zvířeti co nejlepší podmínky k plnohodnotnému životu.

Závěr

Bakalářská práce Domácí zvířata v prostředí mateřské školy pojednává o přítomnosti domácích zvířat v českých mateřských školách. Zvířata jsou našimi průvodci a přáteli od nepaměti. Ani děti předškolního věku by neměly být o přítomnost živého tvora ve svém životě ochuzeny. Kontakt s domácím zvířetem může dítěti poskytnout právě mateřská škola.

Cílem této bakalářské práce bylo především zmapovat základní aspekty týkající se přítomnosti domácího zvířete v mateřské škole, upozornit na klady, ale i negativní aspekty, které mohou tuto problematiku provázet. Zároveň bych svou závěrečnou prací ráda upozornila na toto velice aktuální téma, které je dle mého názoru v českém školství poměrně opomíjené.

Teoretická část bakalářské práce shrnuje základní problematiku přítomnosti zvířat v mateřské škole. Jsou zde popsány a konkretizovány základní pojmy, se kterými v bakalářské práci pracuji. Dále upozorňuji na možnosti využití domácích zvířat ve výchově dětí, možnosti naplnění cílů RVP PV pomocí zvířat a problémové aspekty, které mohou přítomnost zvířete v mateřské škole provázet.

V praktické, výzkumné, části bakalářské práce jsem se zaměřila především na chov domácích zvířat v mateřské škole. Mým cílem bylo zmapovat situaci ohledně chovu domácích zvířat v českých mateřských školách a zjistit názory a zkušenosti učitelů mateřských škol na přítomnost domácích zvířat v prostředí mateřské školy. Pro výzkum byly použity dvě výzkumné metody, a to dotazníkové šetření a interview. Respondenty dotazníkového šetření byli učitelky a učitelé z mateřských škol. Interview bylo realizováno s Mgr. Petrou Černou, ředitelkou Mateřské školy Rybička, která má s realizací chovu zvířat v mateřské škole osobní zkušenost.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo pro mě překvapivé zjištění. Ze 101 respondentů, kteří do dotazníkového šetření zapojili, chová v mateřské škole zvíře téměř polovina. Okolnosti realizace chovu se liší, nejčastěji jsou však domácí zvířata chována ve třídě. Nejvíce respondentů v mateřské škole chová oblovy. Názory učitelů na chov zvířete v mateřské škole se liší, pedagogové vyjmenovali mnoho pozitiv i negativ chovu.

Mezi nejčastěji jmenované negativa patří alergie a zdravotní rizika. Jako pozitivní respondenti hodnotí velké možnosti využití zvířat v edukačním procesu, ale i asistenci při utváření správných postojů a hodnot. Respondenti neopomenuli ani terapeutické účinky zvířat.

Interview s Mgr. Petrou Černou podává konkrétnější a subjektivnější pohled na realizaci chovu zvířat v mateřské škole.

Věřím, že i přes to, že výzkumný vzorek použitý pro výzkum nebyl příliš velký, poskytuje práce solidní náhled do chovatelství v českých mateřských školách. Vzhledem k tomu, že propojení člověka s přírodou se stává tématem velice aktuálním, považuji toto téma za důležité a věřím, že v budoucnu mu bude věnována daleko větší pozornost.

Seznam použité literatury a pramenů

Česká republika. Obecně závazná vyhláška č. 36 o chovu zvířat na území města. In: Veselí nad Lužnicí, 2000.

Česká republika. Vyhláška o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. In: 343/2009 Sb. 2009.

Česká republika. Vyhláška o předškolním vzdělávání. In: 14/2005 Sb. 2005.

Česká republika. Zákon o veterinární péči a o změně souvisejících zákonů (veterinární zákon). In: 166/1999 Sb. 1999.

Česká republika. Zákona na ochranu zvířat proti týrání. In: 359/2012 Sb. 2012.

DRAHOŇOVSKÁ, Hana. *Víme si rady s alergií?*. 3., upr. vyd. Praha: Státní zdravotní ústav, 2004, 28 s. ISBN 80-707-1236-8.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2010, 148 s. ISBN 978-808-6307-954.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. Zkušenosti s chovem exotických zvířat v českém školství. [online]. 2009 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://cevv-uk-pedf.blog.cz/0901/zkusenosti-s-chovem-exoticky-zvirat-v-ceskem-skolstvi>

KLÁTIL, Lubomír. *Agama vousatá*. Vyd. 1. Rudná u Prahy: Robimaus, 2008, 69 s. Abeceda teraristy. ISBN 978-80-87293-03-4.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2000, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-802-6200-949.

LEIBOLD, Gerhard. *Alergie*. Vyd. 1. Praha: Svoboda-Libertas, 1993, 132 s. ISBN 80-205-0315-3.

MATEJÍČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1996, 143 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8085-5.

MOTYČKA, Vladimír. *Myška: průvodce Vladimíra Motyčky pro mladé chovatele*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, c1997, 31 s. Bydlí s námi. ISBN 80-720-0115-9.

PIPKOVÁ, Zuzana. Chov živočichů ve škole. [online]. 2008 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/r/ZI/1817/CHOV-ZIVOCICHU-VE-SKOLE.html/>

PRAŠKO, Ján, Hana PRAŠKOVÁ a Jana PRAŠKOVÁ. *Specifické fobie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 219 s. ISBN 978-807-3673-000.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-717-8772-8.

Psi alergie u dětí zlepšují, kočky zhoršují, potvrzují vědci. [online]. 2010 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/deti/212809-psi-alergii-u-deti-zlepsuji-kocky-zhorsuji-potvrzují-vedci.html>

Rybíčka: Přírodovědná školka. [online]. [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://www.skolkarybicka.cz/>

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5.

SMRČKOVÁ, Lea. *Začínáme se zvířaty*. 1. vyd. Ilustrace Martin Smrček, Luděk Hovorka. Praha: SZN, 1990, 293 s. Chov. ISBN 80-209-0119-1.

Školský zákon č. 561/2004 Sb.: Zákon o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb.;
Prováděcí vyhlášky. Český Těšín: Poradce, 2005, 328 s. Zákony do kapsy. ISBN 80-736-5047-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha, 2000, 522 s. ISBN 80-717-8308-0.

VELENSKÁ, Nataša. *Hlodavci*. Vyd. 1. Rudná u Prahy: Robimaus, 2007, 167 s.
Robimaus. ISBN 978-80-903357-2-1.

ZÄHME, Volker a Felicitas ZIERK. *Co by děti měly znát: odhalování dětských světů, rodičovské omyly, co o svých dětech možná nevíte*. 1. vyd. Čestlice: Rebo, 2005, 143 s.
Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-723-4420-X.

Resumé

Tato bakalářská práce zachycuje problematiku přítomnosti domácích zvířat v mateřské škole. Práce je rozdělena do dvou částí, a to na teoretickou a praktickou. V první, teoretické, části bakalářské práce se zabývám základními aspekty, které přítomnost domácího zvířete v mateřské škole přináší, a seznamuji čtenáře se základními pojmy, se kterými v této bakalářské práci pracuji. V praktické části bakalářské práce jsem se zabývala výzkumem zaměřeným na chov domácích zvířat v prostředí českých mateřských škol. Použity byly dvě metody výzkumu - dotazníkové šetření a interview. Výsledky dotazníkového šetření přináší malou sondu do chovatelství v českých mateřských školách, interview s ředitelkou mateřské školy Rybička v Praze potom konkrétní a praktické zkušenosti s přítomností zvířat v mateřské škole.

Summary

This Bachelor thesis focuses on the issue of the presence of domestic animals in nursery schools. The work is divided into two parts, theoretical and practical. In the first, theoretical part of the thesis I deal with fundamental aspects that the presence of domestic animals in the nursery school bring and I get the reader familiar with the basic concepts discussed in this thesis. In the practical part of the thesis I have dealt with research focused on the breeding of domestic animals in the environment of Czech kindergartens. Two methods were used to research, a questionnaire survey and an interview. The results of the questionnaire investigation resulted in a small probe into the breeding in Czech kindergartens and an interview with the Director of a Prague nursery school Rybička then brought specific and practical experience with the presence of animals in the nursery school.

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Skinny morčata

Obr. č. 2: Myš

Obr. č. 3: Křeček zlatý

Obr. č. 4: Stražilka

Obr. č. 5: Neonky červené v akváriu

Obr. č. 6: Oblovka žravá

Obr. č. 7: Agama Vousatá

Seznam grafů

Graf č. 1 Přítomnost chovaného zvířete v mateřské škole

Graf č. 2 Umístění chovu v mateřské škole

Graf č. 3 Druhy zvířat chované v mateřské škole

Graf č. 4 Veterinární kontrola chovaných zvířat

Graf č. 5 Zajištění péče o chované zvíře

Graf č. 6 Zajištění péče o chované zvíře během volných dní

Graf č. 7 Financování chovu

Graf č. 8. Využití chovaných zvířat ve výchovně vzdělávacím procesu

Graf č. 9 Reakce rodičů na zvířata chovaná v mateřské škole

Graf č. 10 Důvody nerealizace chovu v mateřské škole

Graf č. 11 Pozitiva chovu zvířat v mateřské škole z pohledu učitelek a učitelů mateřské školy

Graf č. 12 Negativa chovu zvířat v mateřské škole z pohledu učitelek a učitelů mateřské školy

Graf č. 13 Zvířata vhodná k chovu v mateřské škole z pohledu učitelek a učitelů mateřských škol

Graf č. 14 Umožnění návštěv domácích zvířat dětí v mateřské škole

Seznam příloh

Příloha č. I: Dotazník

Příloha č. I: Dotazník

Dotazník pro učitelky a učitele mateřských škol – chov zvířat v prostředí MŠ

Dobrý den,

jmenuji se Kristýna Vejskalová a jsem studentkou 3. ročníku Západočeské univerzity v Plzni – Fakulty pedagogické, oboru Učitelství pro mateřské školy. Ráda bych Vás požádala o pár minut Vašeho času a vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník se týká domácích zvířat v prostředí mateřské školy a jeho výsledky budou použity v mé bakalářské práci na totožné téma. Dotazník je anonymní a jeho výsledky slouží pouze pro účely zpracování bakalářské práce. Předem děkuji za Váš čas.

1. Je v mateřské škole, ve které pracujete, chováno nějaké zvíře?

- Ano (Vyplňte prosím všechny otázky, kromě otázky číslo 10)
- Ne (Pokračujte prosím k otázce číslo 10)
- Nejí, ale v budoucnu chov plánujeme (Pokračujte prosím k otázce číslo 10)

2. Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, kde je chováno?

- Ve třídě
- Ve společných prostorách
- Na zahradě
- Jinde (prosím, vypište kde) _____

3. Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, o jaký druh zvířete se jedná? (Prosím vypište)

4. Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, je pravidelně kontrolováno veterinárním lékařem?

- Ano
- Ne
- Nevím

5. Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, kdo o něj pečuje?

- Učitelé
- Děti
- Další zaměstnanci

6. Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, kdo o něj pečuje během prázdnin a volných dní?

7. Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, z čeho je jeho chov financovaný?

8. Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, je pravidelně využíváno ve výchovně vzdělávacím procesu?

- Ano
- Ne
- Nevím

9. Pokud se ve Vaší škole nějaké zvíře nachází, jak na jeho přítomnost ve škole reagují rodiče?

10. Pokud se ve Vaší škole žádné zvíře nenachází, z jakého je to důvodu?

11. V čem vidíte hlavní pozitiva a negativa chovu zvířete v mateřské škole?

- Pozitiva:

- Negativa:

12. Jaké druhy zvířat jsou podle Vás vhodné k chovu v mateřské škole?

13. Mají děti možnost donést do školy své vlastní domácí mazlíčky?

- Ano
- Ne
- Při zvláštních příležitostech (prosím, vypište při kterých) _____

Děkuji za Váš čas a vyplnění tohoto dotazníku.